

GÖTEBORGS UNIVERSITET

“Maybe in the future we will say

‘This is what we used to do, this is how we used to live’”

- En intervju- och fältstudie om språkets funktion som kulturbärare och utbildningens påverkan på ett maya-samhälle i Belize.

Julia Andreasson och Elin Robertsson

Specialisering LAU395

Handledare: Olof Reichenberg

Examinator: Andreas Gunnarsson

Rapportnummer: VT15-2840-02

ABSTRACT

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: "Maybe in the future we will say 'This is what we used to do, this is how we used to live'" - En intervju- och fältstudie om språkets funktion som kulturbärare och utbildningens påverkan på ett maya-samhälle i Belize.

Författare: Julia Andreasson och Elin Robertsson

Termin och år: VT-15

Kursansvarig institution: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Olof Reichenberg

Examinator: Andreas Gunnarsson

Rapportnummer: VT15-2480-02

Nyckelord: Belize, utbildning, språk, utveckling, mayakultur

SAMMANFATTNING

Syfte: Uppsatsen syftar till att förstå lärares upplevelser av hur relationen mellan språk och kulturell identitet ser ut i olika kontexter i det beliziska samhället. Vi vill även göra en ansats till att förklara de bägge språkens (mopan och engelska) relation och syfte i såväl maya-byn som i den större samhällskontexten. Vi syftar också till att undersöka i vilken utsträckning det engelska språkets särställning i Belize påverkar maya-elevens möjligheter att tillgodogöra sig en utbildning som gagnar dem oavsett framtida yrkesval. Vi vill även undersöka vilka konsekvenser utbildning och utveckling kan få för maya-samhällets fortlevnad.

Frågeställningar:

Hur upplever lärare i maya-samhället att eleverna påverkas av att undervisningen bedrivs på engelska?

Vilken funktion fyller engelska språket i lokalsamhället?

Vilken funktion fyller mayaspråket mopan i lokalsamhället?

Metod och material: Kvalitativ intervjustudie, kombinerat med observationer av dagligt liv och skola i byn.

Resultat: Samtidigt som engelskan är det officiella språket i Belize används det enbart i skolan, i resten av lokalsamhället talas enbart mopan. Läraren utgör därför elevernas enda kontakt med det engelska språket, och i kombination med bristen på läroböcker baseras undervisningsinnehållet i mångt och mycket på lärarens kunskaper som stundvis kan vara bristfälliga. Den sociala stratifikationen i Belize med mayafolket placerat i det lägre skiktet medför svårigheter för dem att inkluderas i det beliziska samhället. Detta går att härleda till ekonomiska, språkliga och utbildningsrelaterade skillnader.

Betydelse för läraryrket: Studien visar att lärarens egen kompetens blir i allra högsta grad avgörande när det saknas tillgång till adekvat material. Läraren och utbildningssystemet kan få stora implikationer för såväl elevernas livsval som kulturell fortlevnad.

Innehåll

1. INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND	2
1.1.2 DET BELIZISKA SKOLSYSTEMET	2
1.1.2 DET MULTIKULTURELLA KOLONIALARVET	3
2. TEORI OCH TIDIGARE FORSKNING	3
2.1 SPRÅK OCH KULTURELL IDENTITET	4
2.2 KULTUR OCH KLASS.....	5
2.3 SKOLANS SPRÅK OCH KULTUREN.....	6
2.4 KULTURELL IDENTITET, KLASSIFIKATION OCH SPRÅK	7
3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	8
4. DESIGN OCH METOD	8
4.1 METOD	9
4.2 OPERATIONALISERING	9
4.3 URVAL	10
4.4 VALIDITET OCH KRITISKA REFLEKTIONER	12
4.5 GENOMFÖRANDE	13
4.6 ETISKA HÄNSYN	14
5. RESULTAT	14
5.1 ENGELSKA SOM SPRÅKLIG KOD I UNDERVISNINGEN	14
5.2 ETT MONOKULTURELLT KLASSRUM I ETT MULTIKULTURELLT SAMHÄLLE.....	18
5.3 UTBILDNING I KOMBINATION MED KULTURELLT BEVARANDE	21
6. ANALYS	25
6.1 SPRÅKLIG KOD.....	25
6.2 KLASSIFICERING	29

7. SLUTDISKUSSION.....	31
8. PEDAGOGISKA IMPLIKATIONER.....	34
9. REFERENSER:	36
BILAGA 1. OBSERVATIONSSCHEMA: SPRÅK.....	38
BILAGA 2. OBSERVATIONSSCHEMA: PRAKTIKER	39
BILAGA 3. OBSERVATIONSSCHEMA: IDENTITETER	40
BILAGA 4. OBSERVATIONSSCHEMA: LÄRARES UPPLEVELSER	44
BILAGA 5. INTERVJUGUIDE	46

1. Inledning

Språk och kultur är tätt knutna tillsammans, och i länder med en flerspråkig befolkning blir det extra tydligt. I Belize är engelska det enda officiella språket, vilket även innebär att undervisningen i skolorna i landet bedrivs på engelska. I landet finns dock en mängd olika minoriteter med sina egna språk och traditioner, som får anpassa sig till ett annat språk än sitt eget för att kunna ta del av en utbildning och en möjlighet till ett annat liv än sina föräldrar. Språksociologisk forskning menar att det finns en risk att uppfattningen om den egna kulturens och språkets värde kan bli lidande när ett språk föredras över andra inom ett land (jfr Bourdieu, 1991). Det finns en risk att språk kopplas till social status, vilket innebär att de språk och kulturer som uppfattas som "mindre utvecklade" eller har en tydligare koppling till arbetssektorn, får lägre status. I förlängningen kan det innebära att det egna språket och kulturen blir något en skäms över, och därför undviker.

I Belize finns en relativt stor andel maya-indianer, som utgör omkring 10 % av befolkningen. De har sina egna seder och bruk, samt sina egna språk. I Belize finns tre olika mayafolk, mopan, kekchi och yucatec. Den här uppsatsen kommer att fokusera på gruppen mopan-maya, då vi gjort våra fältstudier i en mopan-by. Traditionellt livnär sig mayafolket på jordbruk, och lever därför i byar på landsbygden. Det finns allt som oftast grundskolor i byarna, och de drivs vanligtvis av kyrkliga samfund. Undervisningen sker på engelska, utifrån de nationella läroplanerna. Hemspråksundervisning saknas, vilket leder till att det egna språket och kulturella seder och bruk är någonting som får föras vidare på hemmaplan. Om eleverna vill fortsätta sin skolgång efter grundskolan måste de flytta till den närmsta staden, som oftast ligger timmar bort med buss. Vidare utbildning kostar dessutom pengar vilket sätter stopp för många elever då familj jordbruket sällan räcker till mer än att försörja familjen. Detta leder till ett fortsatt underläge för mayafolket, och de riskerar att bli fast i en spiral av sämre förutsättningar och villkor som följt med sedan kolonialismens förtryck och uppdelning.

Byarna är homogena maya-samhällen, och skolan blir därför en viktig knutpunkt där värden och traditioner kan föras vidare. Diskrepansen mellan hemspråket *mopan* och skolans engelska innebär kulturkrockar, och lärarna innehar en viktig roll som förmedlare av värdegrund och kultur. De har möjlighet att antingen stärka elevernas egna kulturella identitet, eller i värsta fall förminska den.

Inom aktuell skol- och språkforskning finns ett tydligt västerländskt fokus, som i stor utsträckning riktar in sig på att undersöka skolors förmåga att hantera elever med en annan språklig bakgrund än det som utbildningen bedrivs på. Det saknas dock studier om andra länders erfarenheter, där problemet är liknande men återfinns inom en nationell kontext snarare än lokal kontext. Balderamos Loskot (2007) har gjort en omfattande studie av ett maya-samhälle i Toledo, men hennes fokus har legat på samhället i stort vilket innebär att skolan inte har fått någon särställning.

Vi vill med vår studie belysa hur det beliziska skolsystemet arbetar med flerspråkighet, och i vilken utsträckning språkbakgrunden kan påverka såväl kulturell fortlevnad och möjligheter till utveckling genom vidare utbildning och möjligheter att delta i samhällskontexten.

1.1 Bakgrund

Nedan följer en kort beskrivning av hur skolsystemet fungerar i Belize, där vi diskuterar kulturernas plats i utbildningen. Vi ger även en redogörelse för den beliziska samhällskontexten där vi särskilt lägger vikt vid det koloniala arvet och vad det inneburit för Belize's multikulturella befolkning.

1.1.2 Det beliziska skolsystemet

I den beliziska läroplanens fokus på kulturer och språk framhålls det att:

[...] the importance of knowledge of Belize and commitment to and involvement in its nationhood and development; b) appreciation of and respect for different people and cultures and a commitment to justice and equity for all; [...] ability to communicate proficiently in English; n) ability to communicate effectively in Spanish. (UNESCO).

Det finns inga formuleringar kring minoritetsspråk eller kulturer i de officiella dokumenten som berör skolan i landet. Som synes ovan framhävs först och främst det engelska språket, och sedan i andra spanska som talas i länderna kring Belize och i resten av Latinamerika. När det gäller kultur och gemenskap framhålls i synnerhet vikten av en nationell enighet. Uppskattning och respekt för andra folkslag och kulturer har fått en sekundär position i läroplanen, och någon specifik vikt kring medvetenhet om och undervisning som grundar sig i den egna kulturen återfinns inte alls.

Skolgången är obligatorisk i åldrarna 5 till 14 år (klasserna Preschool, Infant I-II och Standard I-VI), men en rapport från 2013 (United States Department of Labor's Bureau of International Labor Affairs) visar att över 8 % av barnen i den åldern i Belize arbetar istället för att gå i skolan. Majoriteten är barn med maya-bakgrund. Dessa barn arbetar främst inom jordbrukssektorn, vilket även är mayafolkets främsta inkomstkälla. Även svenska utrikesdepartementet konstaterar i en rapport att ca 4 % av barnen som enligt lag ska gå i skolan inte gör det. Rapporten visar även att ca 10 % av barnen i Belize avslutar sin skolgång innan de fyllt 14 år (Utrikesdepartementet, 2004).

Det finns inga statliga skolor i Belize, utbildningssektorn drivs av olika religiösa organisationer. De vanligast förekommande är katolska skolor, som drivs i samråd mellan statliga direktiv och läroplaner och katolska kyrkan. Dessa skolor heter R.C Schools och förekommer i alla mindre samhällen där det finns tillräckligt stort elevunderlag.

1.1.2 Det multikulturella kolonialarvet

Belize är det enda landet i Centralamerika där engelska är det officiella språket, vilket har en uppenbar koppling till dess koloniala arv. Landet erkändes som en självständig nation först 1981. Dessförinnan var landet en brittisk koloni och gick under namnet Brittiska Honduras. Trots en mångfacetterad språklig bakgrund med minoritetsspråk som spanska, garifuna, mopan, kekchi, yucatec och en variant av holländska har engelskan ensam ställning som officiellt språk. Balderamos Loskot (2007) konstaterar att trots det är det enbart 3,5 % av befolkningen som har engelska som sitt modersmål. Hon menar också att creole är ett av de större språken i landet, med en betydande andel invånare som har creole som sitt modersmål, och det torde kunna antas att detta även påverkar lärares språkliga uttryck i skolan. Enligt Balderamos Loskot är även creole det språk som används för att kommunicera över språkgränserna i Belize.

Sedan självständigheten från Storbritannien har de efter varandra följande regeringarna i Belize aktivt arbetat för att skapa en känsla av en enhetlig nation hos befolkningen. Den institution i samhället som kommit att präglas mest av detta nationsuppbyggande är skolan, som har till uppdrag att undervisa om dels den beliziska enhetliga nationaliteten, och dels de olika etniciteterna som utgör det beliziska samhället. Dessa olika etniciteter ska alla få samma utrymme i skolan, och eleverna ska lära sig att respektera varandras likheter och olikheter. Woodbury Haug (1998) menar att det har lett till att den beliziska regeringen har skapat sig en uppfattning om att varje belizisk medborgare tillhör en etnicitet och kan bli placerad i olika fack utifrån sin etnicitet; "thus to be Belizean is, by definition, to be ethnic." (Woodbury Haug, 1998, s. 48)

Regeringens försök att skapa en känsla av nationell enighet har dock kommit att skapa en paradox. Betoningen på att undervisa om olika etniska grupper har resulterat i att många barn har svårt att finna en tillhörighet med någon etnisk grupp. Därutöver erkänner inte regeringen det faktum att etnisk blandning förekommer då det inte passar in i de kategoriseringar som ryms i läroplanen. Dessa ovan nämnda problem skapar svårigheter för elever, oavsett etnicitet, att relatera till det som presenteras i skolan (Woodbury Haug, 1998)

2. Teori och tidigare forskning

Nedan presenteras den teori och forskning som behandlar språk och kultur kopplat till identitet, vilket är det ämne denna uppsats ämnar undersöka.

2.1 Språk och kulturell identitet

McKay (2002) pekar på vikten av att ha en förståelse av sin egen kultur för att senare kunna förstå andra. Detta möjliggör för barn att jämföra och kontrastera kulturer, för att på sått kunna reflektera över sin egen kultur och sitt eget sätt att leva. Hon menar att spridningen av engelska har negativa effekter på kulturer, och säger att denna spridning har lett till “[a] threat to existing languages, the influence on cultural identity, and the association of the language with an economic elite” (ibid, 2002, s. 20). Det finns därför en risk att spridningen av engelskan och det globala språkliga företräde det lett till kan resultera i vad McKay kallar för “linguistic imperialism [språklig imperialism, vår översättning]” (2002, s. 21; Bourdieu, 1991, s. 46ff). Enligt McKay (2002) och Kachru (1992) kan detta i längden innebära betydande sociala orättvisor, om engelska är det språk som föredras inom den akademiska och byråkratiska världen. I och med att mayafolket bor i byar på landsbygden, i den fattigaste provinsen Toledo, löper de en större risk att inte ha samma möjligheter till vidare utbildning som resten av landets befolkning. Möjligheterna att uppnå både en kulturell stolthet och gemenskap samt en hög utbildningsnivå, vilket i längden innebär ekonomisk stabilitet, är betydligt mindre för ursprungsbefolkningarna i landsbygdsområden. Detta leder till ekonomiska klyftor och inkomstojämlikheter.

I likhet med McKay definierar Ochs (1993) social identitet som resultatet av lingvistiskt kodade handlingar. I hennes studie kring språk och skapandet av en social identitet framhäver Ochs (ibid) några negativa effekter som flerspråkighet kan leda till för barn och deras familjer. Det kan leda till en känsla av förlust och distans till den egna familjen, då de olika språken innebär dels olika kontexter, och dels olika kulturella värden och ideal. I längden kan det resultera i stora generationsklyftor, och en svårighet att känna kulturell samhörighet inom den egna familjen. Även Allwood (1995) lyfter fram språkets funktion att skapa och hålla ihop den aktuella kontexten, och hur språkanvändning är beroende av vilken kontexten är.

Brice Heath konstaterar att språk är

the major carrier of moral and ethical codes. Individuals need the language fluency to think and say, “If I do this, then do I know what is likely to follow?” To make ethical decisions, individuals must be able to draw on analogies, compare one situation with another, and consider responses or outcomes that result from similar conditions. Children must perceive the intentions and needs of others and examine these in relation to their consideration of alternative decisions (Brice Heath, 2012, s. 163).

Brice Heaths konstaterande stämmer väl överens med såväl Ochs (1993) och Jiang (2000) som alla menar att språket skapar den sociala identiteten. Jiang (2000) lyfter fram hur språket spelar en central roll i en kultur då det är det främsta mediet för att levandegöra traditionerna.

Likaså Balderamos Loskot (2007) konstaterar i sin studie att en individ i en mopan-by hävdar sin identitet genom dels språket mopan, och dels genom det gemensamma sättet att leva, fatta beslut och föreviga traditionella inslag i byarna. Det finns alltså en risk att mopan blir ett språk som fungerar i en kontext, dvs. livet i byn och den kultur som råder där, medan engelskan blir

det språk som gäller ifall en vill ta del av det större samhället. Sammanfattningsvis är språket en av de enskilt viktigaste verktygen för barn när det gäller att kunna ta del av den egna kulturen. I mayafolkens byar på den beliziska landsbygden talas alltså ett språk hemma, som barnen lär sig som sitt modersmål. I skolan introduceras engelska, vilket också är det officiella språk som används både i själva skolmiljön och i de nationella styrdokument. Balderamos Loskot (2007) belyser vikten av engelskan som redskap för att kunna ta del i det beliziska samhället och för möjlighet till fysisk och akademisk mobilitet.

2.2 Kultur och klass

I utvecklingsländer sammanfaller ofta ens kulturella identitet med ens klasstillhörighet. Buchmann & Hannum (2001) konstaterar i sin studie att: "culturally specific measures of class have found significant effects of family class status on students' mathematics and language achievement" (Buchmann & Hannum, 2001, s. 82f). Den kulturella bakgrunden och klasstillhörigheten påverkar alltså elevers akademiska resultat, och framför allt de resultat som rör matematik och språklig utveckling. I Belize talas många olika språk på hemmaplan, men i skolan är det som diskuterats ovan enbart engelska som gäller. Med en tradition att lära sig försörja sig som bonde eller bondfru har det varit vanligt förekommande att man därför prioriterat grundskola och vidare utbildning. Detta har medfört att minoriteter såsom mopanfolket än idag ibland har svårt att ens försöka använda engelskan som talat språk i hemmiljön. Något som i sin tur har effekt på elevens möjlighet att tillgodose sig och underhålla goda språkkunskaper, vilket i sin tur också kan ha negativa effekter för elevens kunskaper i matematik och övriga ämnen.

Buchmann & Hannum (2001, s. 86) konstaterar även i studien att i utvecklingsländer har tillförsel av basala skolmaterial, så som böcker, bibliotek och utbildade lärare, en stor betydelse för elevernas akademiska prestationer. Dyrare satsningar på teknik och mindre klasser har visat sig ge en mindre effekt, och de drar därför slutsatsen att tillhandahållandet av dessa basala material är avgörande för skolor i länder och områden som har otillräckliga resurser. "The general conclusion is that basic material inputs are most important in contexts that have inadequate or very unequally distributed educational resources (developing countries)" (Buchmann & Hannum, 2001, s. 86). Vi menar att otillräckliga och ojämnt fördelade resurser är ett problem för skolan i Belize, och framför allt i distriktet Toledo, utgångspunkten för denna studie, som är det fattigaste och mest outvecklade distriktet i landet.

Buchmann & Hannum (2001) menar att den sociala och ekonomisk kontexten en skola befinner sig i också är viktigt för att förstå hur policy-förändringar kommer att påverka skolan. I utvecklingsländer har skolans närområde och miljö stor påverkan på hur policyförändringar kommer att tas emot och vad det kommer att leda till för eleverna. I maya-samhällena präglas skolorna av en brist på resurser, både vad gäller ekonomi och kunskap. De är dessutom mer eller mindre homogena maya-samhällen, vilket till viss del försvårar genomförandet av de policydokument som styr skolan i Belize. Dessa dokument författas för att passa den nationella, etniskt blandade kontexten, och innebär att viss kunskap blir artificiell och avlägsen från

elevernas och lärarnas vardag. Det gäller även användandet av engelskan som enda utbildningsspråk. Samtidigt menar Buchmann & Hannum (ibid) att “as societies develop, urbanization, mass communication, and industrialization should lead to greater social openness” (2001, s. 89). Vi tolkar deras argumentation som att en ökad utbildningsgrad därmed kommer att leda till att även maya-samhällena kommer att bli mer delaktiga i den större samhälleliga kontexten.

2.3 Skolans språk och kulturen

I en offentlig utredning från 1996 (SOU 1996:143) konstateras det att läraryrket har förändrats över tid. Lärarrollen har fått fler dimensioner än undervisningen, och under de senaste decennierna har även en personlig och social aspekt av yrket vuxit fram. “Lärare [...] talar mer om *möten* med enskilda elever än om undervisningsupplägg och större elevgrupper. De är starkt engagerade i att bygga upp sina elevers självkänsla och deras möjligheter att hävda sig på en diskriminerande arbetsmarknad” (SOU 1996:143, s. 92). Utredningen menar också att elever “lyckas bättre i skolan [...] om det får använda sin närmiljö och sitt sätt att leva i undervisningen” (ibid, s. 97). Även Hultinger & Wallentin (1996) menar att det är viktigt att se till hela eleven, för att undervisningen ska vara framgångsrik. Med en undervisning där aspekter så som kulturell bakgrund respekteras och lyfts in kommer skolgången bli mer fruktsam. Som tidigare nämnt tas inte minoritetskulturer i beaktning, vilket enligt Balderamos Loskot (2007) kan medföra svårigheter att tillgodose sig utbildningen. Något som inte bara kan förklaras med svårigheter att underhålla sina språkkunskaper i engelska, utan även i form av krockar mellan kulturernas olika syn på utbildning och kunskap. Dessa utredningar undersöker visserligen enbart en svensk kontext men vi anser att det går att applicera på andra utbildningssystem med en mångkulturell kontext, då pedagogisk forskning i sig inte behöver vara situationsbunden. Pedagogiska teorier appliceras brett, och då denna forskning specifikt rör elevers möjligheter till ett ökat lärande beroende på användandet av elevernas egna erfarenheter och upplevelser anser vi att det går att koppla även till den beliziska kontexten, som har många olika dimensioner av elevers bakgrunder.

Balderamos Loskot (2007, s. 100) konstaterar att mayafolket endast har möjligheter att delta i det beliziska samhället till en viss del, på grund av att de saknar den språkliga medvetenhet som krävs för andra samhällsinstanser än den egna. Samtidigt som hon pekar på att Belize är unikt i och med det faktum att endast en liten del (ca 3 %) av befolkningen har det officiella språket engelska som sitt modersmål, kvarstår engelskans position som officiellt språk och de språkliga kraven för att kunna kommunicera med större delar av det beliziska samhället än enbart sin egen familj och by. Dock innebär också den lilla delen med engelska som modersmål att en stor del av eleverna måste börja om från början med ett nytt språk då de börjar skolan. Vidare pekar Balderamos Loskot (2007, s. 166) på vikten av kontinuerligt praktiserande av ett språk för att kunna skapa sig en språklig grund som är stabil nog för att användas i en samhällskontext, vilket har visat sig vara problematiskt för mayafolket, vars förstaspråk mopan är så tydligt förankrat till traditionell mayakultur.

2.4 Kulturell identitet, klassifikation och språk

I vår studie kommer vi arbeta med utbildningssociologen Bernsteins (1996/2000) begrepp kring språk och identitet. Han menar att skolan och framför allt utbildningssystem i stort kan påverka identitetsskapandet, och lyfter fram ett antal termer som han menar har störst påverkansmöjlighet. Dessa termer kommer vi att applicera på vårt resultat för att förklara hur språk och identitet kan ha stor påverkan på elevers skolgång.

Den ena termen är *klassificering*, och innebär en dikotomisk uppdelning av det sociala livet (jfr även Bourdieu, 1991, s. 135ff). Bernstein (1996/2000) har hämtat sin inspiration kring begreppet klassificering från Durkheims studie *The Elementary Forms of Religious Life* (2012) och han menar att det finns två sidor av varje aspekt av identitetsskapandet. I vår studie går dessa dikotomier att applicera på språk, identitet, kunskap, arbetsfördelning, och de roller som lärare och elev har. Närmre innebär det att det finns kunskaper, språk och roller som kan tillskrivas skolan och dess kunskapsförmedlande roll, och andra aspekter av dessa begrepp som eleverna kan ha användning för men tillgodogör sig i vardagliga situationer utanför skolan. Dessa dikotomier är kognitiva, och utgör tänkande och praktiker inom samhällsgrupper. De ger uttryck för maktförhållanden och kan därmed ge såväl positiva som negativa konsekvenser.

Den andra termen är *språklig kod*, ett begrepp som också härstammar från Durkheim, i hans studie *The division of Labour in Social Life* (1997). Bernstein menar att språket kan bidra till en samhörighet genom det gemenskap det innebär att tala samma språk. Durkheims (1997) studie rör social sammanhållning på ett generellt plan, där han talar om en dikotomisk uppdelning av utvecklad och begränsad kod. I Bernsteins teori innebär denna dikotomi skillnaden mellan begränsat språk och utvecklat språk. I vår studie applicerar vi Bernsteins teori på vilka funktioner de olika språken (engelska och mopan) har för mayakulturen. Engelskan ger tillgång till en mer global värld, och är ett måste för att kunna ta del av samhällslivet utanför byn i Belize, medan mopan är det språk som krävs för att kunna ta del av gemenskapen och det sociala livet i byn. Engelskan är dock ett artificiellt språk som endast talas i skolan för många elever. Det sätter i förlängningen också gränser för vad läraren måste anpassa sig till, och elevernas utvecklingsmöjligheter. I maya-samhällena finns två språkliga koder, och som faller in under de dikotomier som Bernstein kallar för klassificering. Mopan gäller i vardagen, medan engelskan dominerar i skolan och den större samhälleliga kontexten.

Enligt Bernstein kan dessa termer användas för att analysera relationen mellan makt, sociala grupper, medvetande och praktiker. Vilken kunskap som förs fram och på vilket sätt den gör det påverkar maktförhållanden mellan grupper i samhället, och i förlängningen därmed även medvetenheten inom och mellan dessa grupper. I ett multikulturellt samhälle som Belize där kolonialarvet har satt tydliga spår i den sociala och språkliga hierarkin får dessa maktförhållanden en tydlig roll i identitetsskapandet och känslan av tillhörighet med såväl den egna kulturen och nationen. Dessa maktförhållanden och den kunskapssyn som styr samhället påverkar i allra högsta grad även skolsystemet, som deltar i att föra sociala och kulturella värden vidare till eleverna i skolan. Det pedagogiska förhållningssättet är därmed en del i att skapa en medvetenhet om kulturella och samhälleliga värden (Bernstein, 1996/2000, s. 28).

Anledningen till varför vi valt Bernsteins tolkning av begreppen *språklig kod* och *klassificering* över Durkheims eller Bourdieus teorier som är mer befästa inom sociologisk forskning är Bernsteins tydliga fokus på den utbildningsvetenskapliga aspekten av språk och social sammanhållning. Eftersom vårt fokus i studien ligger vid lärares upplevelser anser vi att Bernsteins tolkning av begreppen är mer konkreta och applicerbara för att tolka våra resultat.

3. Syfte och frågeställning

Uppsatsen syftar till att förstå lärares upplevelser av hur relationen mellan språk och kulturell identitet ser ut i olika kontexter i det beliziska samhället. Vi vill även göra en ansats till att förklara de bägge språkens (mopan och engelska) relation och syfte i såväl maya-byn som i den större samhällskontexten. Vi syftar också till att undersöka i vilken utsträckning det engelska språkets särställning i Belize påverkar maya-elevs möjligheter att tillgodogöra sig en utbildning som gagnar dem oavsett framtida yrkesval. Vi vill även undersöka vilka konsekvenser utbildning och utveckling kan få för maya-samhällets fortlevnad.

Våra frågeställningar är därför:

- Hur upplever lärare i maya-samhället att eleverna påverkas av att undervisningen bedrivs på engelska?
- Vilken funktion fyller engelska språket i lokalsamhället?
- Vilken funktion fyller mayaspråket mopan i lokalsamhället?

Genom våra frågeställningar hoppas vi kunna förstå konsekvenserna av ett dubbelt språkbruk i ett samhälle. Frågeställningarna kommer att besvaras med stöd av Bernsteins begrepp *språkliga koder* samt *klassifikation* (jfr Bernstein 1996/2000), samt den forskning kring uppfattningar av lärarroller och språkets sociala funktion som diskuterats ovan.

4. Design och metod

Nedan redogör vi för hur studiens design är utformad, och vilken metod vi valt att använda oss av för att besvara våra frågeställningar. Vi diskuterar även operationaliseringen av vårt teoretiska ramverk, baserat på Bernsteins begrepp, och var eventuella kritiska aspekter av studien dykt upp och hur vi hanterat dem.

4.1 Metod

Den metod vi valt att använda oss av är en kvalitativ intervjustudie, där respondenternas egna upplevelser av problemet står i fokus, då vårt mål med studien är att beskriva lärares upplevelser av språk och kultur i skolan. För att undersöka flera dimensioner av det mångfacetterade begreppet kultur har vi dessutom valt att komplettera intervjuerna med fältstudier vilka genomförts i den omgivning som påverkar skolan och därmed också lärarnas upplevelser. Ekengren och Hinnfors (2012) argumenterar för att respondentintervjuer är det lämpligaste formatet när studien utgår ifrån ”människors [...] egna livsberättelser” (s. 83), och i denna studie vill vi ta reda på just hur lärare med maya-bakgrund upplever sin egen kultur och sitt språk. Gilje & Grimen (2007) menar att det finns en förklaringstyp inom samhällskunskapen som ofta glöms bort, som heter funktionella förklaringar. Den innebär att en funktion är en konsekvens (Y), antingen avsiktlig eller oavsiktlig av en praktik (X). De menar att denna förklaringstyp är särskilt applicerbar om syftet är att ”förklara sociala fenomen genom att säga att de har en *funktion* i samhället som helhet” (Gilje & Grimen, 2007, s. 144). I och med studiens fokus på språkets funktion som kulturbärare har vi därför valt funktionsförklaring som analysmodell.

Det empiriska material på vilket uppsatsen bygger kommer framför allt ifrån de resultat vi fått fram genom intervjuer med de verksamma lärarna i den lokala byskolan. Därutöver har vi under vår tid i byn fått ta del av och studera hur praktiserande av seder och bruk kan påverka den kulturella identiteten. Då vi hämtar inspiration till vårt resonemang från Bernsteins teori om kunskapsöverföring menar vi att det är intressant att även inkludera det vardagliga livet och dess betydelse för skapandet och uppfattandet av kunskap utifrån fler dimensioner än skolan. Genom att få möjlighet till både intervju och fältstudie ökar även möjligheterna att få en bredare och tydligare bild hur språk och identitet samspelar, både i tal och handling.

Under fältstudierna har vi följt ett antal observationsscheman (se bilaga 1) som utformats utifrån de begrepp kring identitet och kultur som diskuterats i teoriavsnittet. Intervjuerna har genomförts utifrån en semistrukturerad intervjuguide (se bilaga 2). Vi valde denna metod eftersom vårt avseende var att fånga varje respondents egna upplevelser av fenomenet, samt att en intervju som har formen av ett samtal har större möjlighet att skapa möjligheter för respondenter att komma med egna vinklar och tankar som vi kanske inte tänkt på innan (jfr Esaiasson et al, 2012).

4.2 Operationalisering

Då studien hämtar inspiration ifrån Bernsteins termer *klassificering* och *språklig kod*, som diskuterats ovan, har vi operationaliserat dessa enligt följande schema. I skolan har vi fokuserat på klassificering utifrån vilken kunskap som förmedlas, och på vilket sätt kunskapen framställs och används. Rollerna i klassrummet och hur dynamiken fungerar mellan lärare och elever har stått i fokus för att kunna analysera skolan och klassrumsdynamiken utifrån det här begreppet. Själva observationerna här har vi tecknat ner i observationsschema nummer 4 (se bilaga 4).

I det vardagliga livet i byn har vi använt oss av Bersteins termer klassificering och språklig kod. Språklig kod har vi undersökt när det gäller framför allt i vilken utsträckning engelska och mopan används. För att konkretisera begreppet klassificering har vi undersökt i vilka situationer de olika språken används och vilka kunskaper som kommer till användning beroende på språkbruk. Den språkliga dimensionen har vi därför observerat utifrån observationsschema nummer 1 och 2 (se bilaga 1 och 2) där de olika mötesplatserna och sociala sammanhangen i byn undersökts.

Klassificeringstermen har vi även undersökt utifrån vad eleverna lär sig i skolan och vad en vidare utbildning kan leda till för möjligheter till utveckling. Utöver det har vi även undersökt vad som utgör praktisk kunskap och kulturella traditioner i byn och hur de olika kunskapsområdena kompletterar eller skiljer sig från varandra. Det ledde oss till observationsschema nummer 3 (se bilaga 3).

För att undersöka begreppen har vi även utfört intervjuer, som har grundats i den intervjuguide som vi använt som mall för samtalen med lärarna som deltagit i vår studie (se bilaga 5). Intervjuguiden är semistrukturerad. För att undersöka begreppet språklig kod och vilka funktioner de två språken innebär har vi ställt frågor kring när och i vilken utsträckning de olika språken används, och vilket språk lärarna upplever att de själva och eleverna är mest bekväma med i de sammanhang de deltar i. För att undersöka begreppet klassificering har vi ställt frågor kring lärarnas upplevelser av den egna kulturen och hur den påverkar dels dem själva och dels deras elever. Vi har även ställt frågor kring hur de ser på mayakulturen i den beliziska samhällskontexten, för att undersöka vilka värden och kunskaper som förmedlas och används i vilka sammanhang.

4.3 Urval

Vårt urval har skett i två steg. Först är urvalet teoretiskt drivet, då vi valt att fokusera på våra nyckeltermerna utifrån Bernsteins teori. Utifrån dessa behövde vi respondenter som har erfarenhet av att komma från ett maya-samhälle och att behöva anpassa sig och sitt språkbruk till den akademiska engelskans värld. De har dessutom erfarenhet av hur skolgången fungerar i landet, och upplever dagligen de språkliga utmaningar som det innebär att ha ett annat modersmål än det som ska användas i skolan. Sedan är även urvalet präglad av ett så kallat snöbollsurval, där vår kontaktperson har lett oss vidare till fler lärare att intervjua, då det underlättar att ha en kontakt och en rekommendation i ett främmande land där utlänningar generellt mottas med en viss skepsis. Vår kontaktperson är även anledningen till varför studien fokuserar på just mopan-mayas och inte något av de andra mayafolkerna, eftersom han är uppvuxen i en etniskt homogen mopan-maya-by, och därmed kunde vidarebefordra oss till kontakter där. Det är även hans familj vi bott hos.

Vi har försökt att få med största möjliga variation inom gruppen, men urvalet var från början redan begränsat. De sex respondenter vi fick ihop är till största delen män (fem av sex). Anledningen till den ojämna könsfördelningen kan delvis förklaras av det faktum att majoriteten av de undervisande lärarna är män. Skolans rektor menade dessutom att den ojämna könsfördelningen inom lärarkåren troligtvis kunde förklaras av att flickor för omkring 10-15 år sedan inte var tillåtna att fortsätta studera efter grundskoleåren, och därmed inte hade möjlighet att utbilda sig till exempelvis lärare. Vi har valt att fokusera på maya-lärare eftersom de har möjlighet till en större insikt i elevernas språkkunskaper då de kan kommunicera med eleverna på deras eget språk och har stött på samma språkinläring i skolan som sina elever. De har dessutom en medvetenhet om kulturen och de värden som förmedlas inom såväl det egna samhället som i skolan.

Deltagarna i studien är:

- Mr. Johannes är uppvuxen i byn San Jose, och har arbetat i skolan där. Han åller nu på att avsluta sin utbildning och arbetar i en skola i staden Punta Gorda. Han är mopan-maya.
- Mr. Robert är uppvuxen i byn San Jose, och arbetar i skolan där. Han är utbildad lärare, och är mopan-maya.
- Mr. Fredrik är uppvuxen i byn San Jose, men arbetar i en skola i en närliggande by, Santa Elena. Han är mopan-maya.
- Mr. Markus är uppvuxen i byn San Jose. Han är både lärare och rektor på skolan i byn. Han har tidigare arbetat på skolor utanför byn, och på utbildningsdepartementet. I studien har han intervjuats i sin egenskap av lärare.
- Mr. Mattias är kekchi-maya och den lärare som inte har samma språkbakgrund som varken sina elever eller kollegor. Han är uppvuxen i en kekchi-by, och håller på att utbilda sig till lärare. Han arbetar i skolan i byn.
- Miss Johanna är uppvuxen i byn San Jose. Hon är utbildad lärare, och arbetar på skolan i byn. Hon är mopan-maya.

Skolan där vi gjort vår fältstudie är den skola som finns i byn San Jose, och det är en katolsk skola med cirka 250 elever och 11 lärare. Det finns en klass för varje årskurs, och alla lärare utom två är mopan-maya. Sekundär fältstudie har även genomförts i biblioteket som ligger alldeles i närheten av skolan. Då bibliotekets främsta funktion är att hjälpa elever med läxor och skoluppgifter har våra besök där givit oss en inblick i hur kommunikationen och kunskapsförmedlingen sett ut mellan elev och vuxen. Dessa upplevelser har framför allt fyllt en kompletterande funktion till våra fältstudier i klassrummen.

4.4 Validitet och kritiska reflektioner

Vår eventuella påverkan på intervjuerna är värd att notera. Som svenska högskolestudenter har vi en förförståelse och tidigare erfarenheter som inte bara påverkar hur vi ser och tolkar resultaten, utan även hur mötet med respondenten artar sig (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wägnerud, 2012). Att vi dessutom är unga kvinnor som genomfört en undersökning i en patriarkal kontext kan också påverkat respondenterna. Vi upplevde dock att vår roll förändrades i intervjusituationerna, från just unga kvinnor, en roll som var tydlig i det dagliga livet i byn, till utländska universitetsstudenter vilket verkade skapa bättre förutsättningar för att bli tagna på allvar.

Vår utländska bakgrund kan dock ha påverkat såväl fältstudier som intervjuer, om de berörda personerna i dessa situationer inte känt sig bekväma med vår närvaro. Det kan ha lett till att situationerna hade sett annorlunda ut om vi inte deltagit. Det kan alltså tänkas att vårt deltagande kan ha påverkat hur människorna i byn betett sig, men vi befann oss i byn i 20 dagar och vi hoppas att det inneburit att de vant sig vid vår närvaro och våra anteckningsblock.

Vi har i största möjliga mån försökt att undvika en intervjuareffekt (jfr Esaiasson et al., 2012), genom att förhålla oss till samma intervjuguide som vi tagit fram, genom alla intervjuer. Ibland har det dock uppstått tillfällen där respondenten inte förstått frågan och vi har fått omformulera den. Det kan ha lett till att frågan antagit en mer ledande ton, men ibland utgjorde språkbarriären ett såpass stort hinder att vi var tvungna att formulera oss på ett nytt sätt för att få svar på våra frågor.

Samtidigt stärks validiteten av att intervjuerna kombinerats och kompletterats med fältstudier av såväl skolsituationer och det vardagliga livet i byn. Det leder också till en strävan från vårt håll att tolka respondenternas resonemang och de resultat vi har fått fram utifrån den lokala kontext där de har samlats in. Creswell & Miller (2000) menar att validiteten av kvalitativa studier ökar om studien och observationerna genomförts under en längre tidsperiod då det skapar möjligheter att skapa ett förtroende inom lokalsamhället som skapar tillgänglighet till det dagliga livet. I och med att vi har spenderat 20 dagar i maya-samhället och tagit del av det dagliga livet och kontexten i byn stärks studiens validitet tack vare de beskrivningar av återkommande mönster och traditioner som präglar livet i byn. För att systematisera våra erfarenheter och på så sätt öka tillförlitligheten har fältanteckningar förts enligt de observationsscheman som vi skapat utifrån vårt teoretiska ramverk (se bilaga 1 - 4).

Studiens validitet stärks även genom vår kontaktperson som har lagt grunden för ett förtroende från våra respondenter gentemot oss, då han kunnat rekommendera oss och vår studie. På så sätt har det funnits större möjligheter för respondenterna att svara så naturligt och obehindrat på våra frågor som möjligt, och öppnat tillfällen för oss att studera skolan och närmiljön i byn närmre. I och med den tidigare personliga relationen och kontakten med vår kontaktperson blev

intervjun med honom betydligt längre och mer innehållsrik än de andra, vilket har lett till att han får en framträdande roll i resultatet.

4.5 Genomförande

Intervjuerna med lärarna som deltagit i studien har skett när respondenterna har haft tid och möjlighet att sitta ner med oss. Det innebär att kontexten har skiljt sig åt i vissa fall, och därmed har vissa intervjuer skett på lärarnas fritid, i deras hem medan andra intervjuer har genomförts på skolan efter arbetstid. Intervjuerna har därmed även blivit olika långa, och av olika kvalitet, beroende på situation. Det kan tänkas påverka resultatet eftersom respondenterna har befunnit sig i olika situationer och haft olika lång tid på sig. Samtidigt har vi fått anpassa oss till deras schema och fått ta tillvara på de tillfällen som getts. Under intervjuerna har en av oss ställt frågorna och genomfört själva intervjun, medan den andra har fört anteckningar. Vi har spelat in alla intervjuer för att undvika att tolka intervjuerna på fel sätt i efterhand.

Observationerna har vi gjort dels under skoltid, varje dag i en vecka. Vi hade inte möjlighet att vara med i skolan mer än en vecka eftersom eleverna hade påsklov under den första tiden som vi befann oss i byn.

Den andra delen av fältstudierna har skett i det dagliga livet i byn. Vi har bott inneboende hos en maya-familj och de har tagit med oss på olika aktiviteter i byn och låtit oss ta del av det vardagliga livet och de sysslor de utför där. Det har gett oss möjlighet att få ta del av såväl det manliga arbetet med fälten och jordbruket och de traditionella grödor som utgör brödfödan som det kvinnliga arbetet i hemmet med tvätt, matlagning och barnpassning. Vi har även fått vara med i det större sociala sammanhanget, på gudstjänster, vid majskvaren och i arbetet med byns bibliotek.

Vi har transkriberat intervjuerna selektivt utifrån vårt syfte samt frågeställning. Selektionen av intervjumaterialet har även gjorts utifrån de resultat som framkommit i våra fältanteckningar, då materialet vi fått ihop varit omfattande och alltför tidskrävande för att hantera med den tidsbegränsning som den här kursen har. Att hantera insamlad empiri genom selektivt urval har stöd i Huberman & Miles (1983) artikel, där de menar att genom att analysera data under fältstudier kan en både få fram ett hanterbart material samt få en tydlig överblick över vad som ännu inte besvarats av frågeställningen: “data reduction during fieldwork was dealt with by collecting less data than field studies usually do and by analyzing continuously the data collected. This ongoing analysis indicated where to focus and probe discriminately in future data collection, and gave a continuous reading of which research questions were still unanswered” (s. 291). De menar även att data-reducering i form av bland annat selektiv transkribering är en naturlig del av den ständigt pågående analys som sker i kvalitativa studier och möjliggör för att slutsatser kan dras och ge ett slutgiltigt resultat (Huberman & Miles, 1984).

4.6 Etiska hänsyn

Respondenterna i studien har alla varit medvetna om att deras deltagande är frivilligt. Vi informerade dem om att de kommer att bli anonymiserade i den slutgiltiga rapporten, och att de bandade intervjuerna enbart skulle användas av oss som transkriberingsunderlag. I och med att kontakten med omvärlden i byn är begränsad har vi inte haft kontakt med respondenterna efter att vi lämnat dem. De gavs istället möjligheten att komma till oss under tiden vi var där ifall de hade några frågor eller tveksamheter kring sitt deltagande.

I enlighet med Vetenskapsrådets (2002) krav på etisk forskning har alla respondenter anonymiserats i slutrapporten. De har givits påhittade namn som inte har någon likhet med deras riktiga namn. För att inte avslöja några identiteter har vi även valt bort bildmaterial där elever har varit synliga, och istället har vi med bilder som inte innehåller människor.

5. Resultat

Resultatet från våra intervjuer och fältstudier kommer att redovisas tematiskt, och uppdelningen följer den teoretiska bakgrund som vi redogjort för innan. Vi anser att det är relevant att bistå med en rik beskrivning av resultatet innan vi tolkar datamaterialet utifrån våra teoretiska begrepp *språkliga koder* och *klassificering*.

5.1 Engelska som språklig kod i undervisningen

Alla tillfrågade lärare menar att eleverna kan hantera det engelska språket i skolan, och att de inte upplevde något större problem med att undervisa på ett språk som inte är varken barnens eller deras eget modersmål. Samtidigt menade de unisont att de stundtals använde sig av mopan för att förklara koncept och begrepp för att eleverna ska förstå bättre.

Most of the time it is English, because instructions should be in English. That's why the children are there. But also, whenever needed I use my children's first language, like maya. But in other schools, like in Punta Gorda (där elevgrupperna är etniskt blandade, vår anmärkning) everything is English. - Mr. Johannes

I byn finns det alltså ett tydligt behov av att kunna kommunicera med eleverna på deras eget språk, trots att skollag och läroplan förordar engelska som undervisningsspråk. Även om alla lärare som deltagit studien menar att engelskan inte är något större problem så återkommer de ändå till att det finns tillfällen när det egna, gemensamma språket ger en större möjlighet till förståelse och inläring.

There are times when they would not quite understand or then you will have to, even if you break it down or even if they try to define it using a dictionary some still have a problem understand so so in order for you to get across you want the

children to learn, you use the language (mopan, vår anmärkning) to have them understand - Mr. Johannes

Vi tolkade emellertid att eleverna inte använde sig av det engelska språket om de inte absolut inte var tvungna att göra det. Även om grundtanken är att all kommunikation i skolan ska ske på engelska, kunde vi observera att det snarare fungerar som ett artificiellt språk som användes av lärare till elever. Eleverna ställde till största delen frågor till läraren på engelska, och besvarade frågor på samma sätt. Ibland uppstod dock tillfällen då de ställde frågor och pratade med sin lärare på mopan, vilket ofta samvarierade med svårigheter att förstå uppgifter eller frågor som läraren presenterat. Lärarna menade att de i sådana fall försökte att i största utsträckning svara sina elever på engelska, något som också bekräftades vid våra fältstudier. Vi kunde även observera att eleverna pratar mopan med varandra på rasterna, och även i klassrummet när inte kommunikationen är direkt riktad till läraren eller har en tydligt utpräglad utbildningsrelevans (fältanteckningar). Lärarna menade att det stundtals kan vara svårt att hålla sig till engelskan som enda språk i skolan, eftersom eleverna föredrar att använda sig av sitt eget hemspråk.

It's also a challenge, for example in the communities where I live and the other communities where I taught the children speak either Kekchi or Mopan. Even though our instructions as teachers is English, they will answer you in their language - Mr. Johannes

Mr. Robert belyste även engelskans något komplicerade ställning som artificiellt språk som enbart används i skolkontexten: "It's just in the classroom that we speak English, otherwise it's mopan and even the students will talk to each other in Mopan and sometimes they question me in Mopan too and I respond them in English." Eleverna stöter knappt på engelskan i någon utsträckning i det dagliga livet utanför skolan, vilket leder till att språket förblir konstlat och outövat.

Mr. Mattias är den enda läraren som deltagit i studien som inte är mopan-maya, utan kekchi-maya. Han pekade på de svårigheter som kan uppstå när elever och lärare inte pratar samma språk. "In my case, I only have to speak English but some students do not understand and I cannot explain it to them in their language because they speak a different language than I speak. Because I speak in Kekchi and they speak Mopan." En sådan problematik leder till att läraren måste utveckla ett kreativt arbetssätt för att försöka förklara de termer som eleverna inte förstår. Samtidigt upplevde Mr. Mattias att det stundtals innebar mer svårigheter än möjligheter att inte kunna tala samma språk som sina elever, och att det ibland även kunde leda till att undervisningen stannar av. Hans slutgiltiga bedömning av elevernas språkkunskaper löd "Yes, they can cope but not to that extent. You have to explain it to them, break it down to smaller parts so that they can understand."

Skolans rektor menade att eleverna inte har några svårigheter att förstå engelskan i skolan när språket talas till dem. Han och många lärare på skolan hade dock upptäckt en viss problematik när det gäller elevernas läsförståelse:

in terms of translating to the Mopan language they will have difficulties. So we are really concerned because if they don't understand what they are reading in their own language then most naturally they are lacking some crucial link within their cultural language versus the official language of the country, which is the mode of instruction. – Mr. Markus

Rektorns uttalande i kombination med våra fältstudier av elevernas språkfärdigheter gör att det går att ifrågasätta vad eleverna faktiskt förstår av språket, och vad de därmed kan få ut av sin utbildning. Vad vi upplevde som en talande upplevelse av elevernas språkfärdigheter var en lektion i Social Studies i Standard VI (sista årskursen), där eleverna skulle framföra muntliga presentationer. En av eleverna hade med sig en egengjord plansch där meningarna var ofullständiga och inte direkt förklarade det behandlade ämnet (se bild 2 nedan). En annan elev pratade om ett fördrag som förbjöd sjöröveri på 1800-talet. När eleven var klar med sin presentation frågade läraren honom vad begreppet sjöröveri betyder, något som han inte hade någon aning om (fältanteckningar).

Lärarens roll som utbildare får ytterligare en dimension i Belize, i och med att hen är de flesta elevers enda kontakt med det engelska språket. I och med bristen på läromedel får lärarna i skolorna skapa mycket av sitt eget material, vilket leder till att en lärare med kunskapsluckor kan medföra att en hel årskurs lär sig fel saker (se bild 1 nedan). Utöver läromedelsbristen påverkas lärarna av det faktum att byn helt saknar internetåtkomst, då det innebär att de väl på plats i byn inte har tillgång till ny och uppdaterad information eller annat undervisningsmaterial. Dock återfanns flertalet läroböcker och faktaböcker i biblioteket, som ligger i mycket nära anslutning till skolan. Under vår tid i byn tycktes lärarna främst använda sig av bibliotekets faktaböcker, snarare än grammatikböcker för att förbereda undervisningen. Rektorn menade att han uppmuntrade sina lärare att alltid göra egna undersökningar kring det ämne de ska undervisa om innan de vidarebefordrar informationen till sina elever.

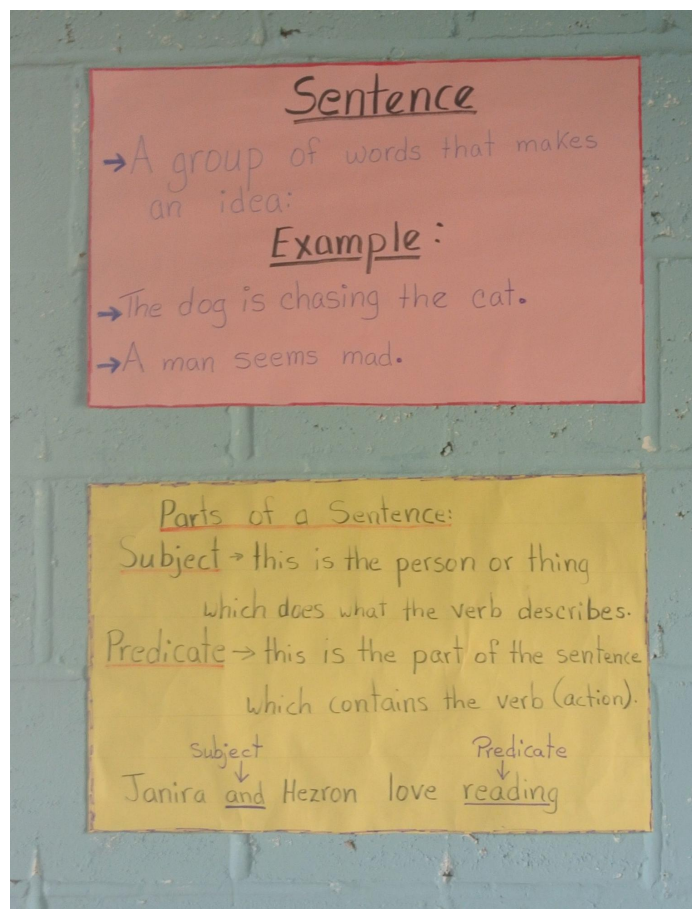

Bild 1. Lärarna får tillverka stor del av sitt eget material själva, vilket innebär lärarna riskerar att lära ut felaktiga grammatiska regler och innehållsliga fakta. Här har läraren i Standard III tagit ut felaktiga satsdelar i en exempelmening.

Även eleverna i Standard VI (som är den sista årskursen i grundskolan) hade uppenbara problem med det engelska språket, vilket kan tänkas vara en naturlig följd av att lärarna har problem själva och att det endast är genom lärarna som eleverna har kontakt med det engelska språket. Nedan följer en bild som visar på de problem som vi fann under våra observationer när det kommer till elevernas förståelse och egna produktion av det engelska språket och därmed i förlängningen även innehållet i undervisningen. Vi satt med under tre eftermiddagar när eleverna skulle presentera varsin redovisning i ämnet Social Science. De presentationer vi fick ta del av präglades alla av svag språklig förmåga, och eleverna hade till största delen kopierat sin fakta från uppslagsverken i biblioteket. När de fick följdfrågor på sin presentation av sin lärare, Mr. Robert, kunde de sällan säga något mer än det som framkommit av presentationen. Vi tolkar våra observationer som tecken på både bristande språkfärdighet och ett problematiskt förhållande till kunskapsinnehåll hos eleverna.

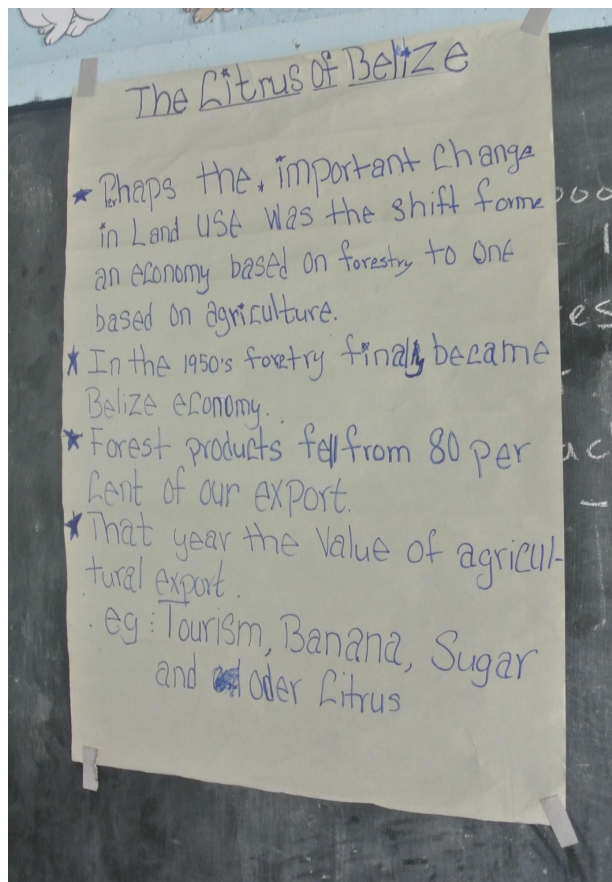

Bild 2. En elev redovisar om den beliziska citrusindustrin i ämnet Social Studies. Planschen präglas av stavfel, syftningsfel och ofullständiga meningar. Det som står på planschen var även den information som redovisades muntligt för klassen.

5.2 Ett monokulturellt klassrum i ett multikulturellt samhälle

Mayafolken i Belize kämpar för tolkningsutrymme och erkännande i samhället, något som präglar lärarnas uppfattningar kring vikten av den egna kulturen och dess fortlevnad. Många av lärarna menar att de känner ett ansvar för att kulturen ska fortsätta leva vidare, och att det innebär att ett aktivt ställningstagande för kulturell fortlevnad ligger på lärarna.

The government respects the mayas, they don't do enough to recognize the mayas as indigenous. Right now we actually have a problem with land, they are having a court case where the government to respect the maya customary land right called communal land (ett rättsfall som mayaindianerna vann den 22/4 i Caribbean Court of Justice, högsta dömande instans i landet, vår anmärkning (Ramos, 2015, 24

April)). People work together in a community and now so, and I think all these things we as educators share to all our children so that we can help them see the struggle that we are going through to keep our culture alive - Mr. Johannes

En del av problematiken upplevs av lärarna att de måste vara kreativa för att få in den egna mayakulturen i den dagliga undervisningen. Många utav lärarna menar att de upplever att andra kulturer får större utrymme i samhället i stort, vilket även påverkar skolan och vad som får plats i undervisningen.

I think it is already there, it's infused but it's up to us teachers to find ways and means to bring it out. Because for example in Social Studies there is a section where you teach culture and about who you are so it's already there we just have to be more creative and bring it out and focus on our own culture - Mr. Robert

Mr. Robert menade också att han, precis som de andra lärarna som deltagit i studien, känner sig ansvarig för att föra kunskaperna om den egna kulturen och dess traditioner vidare till eleverna.

I feel that there is a responsibility to pass on the culture even more so for educators because if we don't know where we come from, we don't know where we might go - Mr. Robert

Mr Johannes, den lärare som deltagit i studien som inte arbetar på skolan i byn utan på en skola i distriktet Toledos huvudstad Punta Gorda, visade på en tydligare problematik med att få in den egna kulturen i undervisningen. I staden är elevkullarna etniskt blandade, vilket påverkar såväl språket som innehållet i undervisningen. Det finns även en känsla av att mayakulturen får mindre plats i både skola och samhälle på bekostnad av andra kulturer i landet, i det här exemplet Garifuna.

In case there is a maya day in town (Punta Gorda, vår anmärkning) [the principal] wouldn't do anything that would lead to that activity but for the Garifuna they would do anything. I don't know why it happens like that. So it would be very difficult to promote maya culture here in town - Mr. Johannes

Mr. Johannes tankar om att väva in den egna kulturen i undervisningen tyder alltså på att det inte alltid är så självklart som de andra menar. Det tycks som om kontexten och samhället i vilken skolan befinner sig, samt hur ledningen ser på innehållet i undervisningen spelar roll för vad som får ta plats i undervisningen och inte. I den homogena mayaby, där rektorn är mopan-maya torde det därför vara enklare att kunna driva en egen agenda kring

undervisningsinnehållet, då lärarna troligtvis kan förvänta sig större stöd och förståelse än om ledningen och det omgivande samhället har en annan syn på kultur och liv.

Ytterligare en aspekt som gör det svårt för mayafolket i stort och lärarna framför allt är problemet med avhoppare i skolan. I byn och i andra skolor i området finns det elever som hoppar av sin utbildning innan de har tagit en grundskoleexamen eller innan de fyllt 14 år. Mr. Fredrik menar att det kan bero på att eleverna har svårt att följa med i skolan på grund av språket och ovanan att befinna sig i skolmiljön, och att de därför väljer att hoppa av för att försörja sig som bönder istället.

Mr. Fredrik: Also in primary school we have quite a few that drop out as well.

Julia: Don't you have to go?

Mr. Fredrik: Well, it's mandatory, but still some people still find a way to take their children out of primary school, so some will leave before the age of 14. Some villages in Toledo do not have a preschool, the first day of school [the children] are already in Infant 1 and do not have any background of what a school is and it will be the first day they will hold in a pencil.

Många av lärarna pekar också på problematiken att mayakulturen inte står "lika högt i rang" som övriga kulturer i det beliziska samhället, och menar att det syns och märks tydligt främst utanför områdena som är till största delen befolkade av maya-indianer. Maya-indianer som flyttar in till städerna från byarna tenderar att i stor utsträckning släppa såväl sitt språk som sin kultur. Mr. Johannes menar att mayakulturen är starkt förknippad med livet i byarna, där alla pratar samma språk och lever ungefär samma liv med jordbruk och sammanhållning.

Most of the maya people here in Punta Gorda they feel like 'Oh, I'm living in town, I'm no longer among the villagers so I don't feel like I'm a maya, I feel like I'm more like ehhhh' I think they are confused. So the way I see it, the maya culture is closely connected to living in the village - Mr. Johannes

Även Miss. Johanna talar om umgängeskretsens betydelse för den språkliga utvecklingen och överlevnaden. Hon menar att många elever som går vidare till High School ofta släpper sitt modersmål, mopan, och övergår till att prata engelska eftersom det är det språk de andra eleverna som inte kommer från en maya-by pratar. Det handlar alltså om att passa in i en ny kompiskrets, och om att anpassa sig till det beliziska samhället där mayafolket och deras språk är i minoritet.

It all depends on which school they are going to because at different schools, maybe you go where they speak creole they would prefer to speak creole there, but

here it's a mayan community so they are most comfortable speaking their own language - Miss. Johanna

Även vissa av lärarna vi intervjuade, i synnerhet Mr. Mattias menade att de språkliga koder som tillämpas påverkar deras kulturella identitet, i en skolkontext. Att undervisa om något som varken en själv som lärare eller eleverna direkt kan relatera till medför att språkundervisningen i flera fall inte kan sättas i en kontext som ligger inom eller nära elevernas referensramar, något som troligtvis kan påverka elevernas språkutveckling.

In some cases it does, I feel that I'm no longer the person that I used to be. I now stand in a position where I have to be someone else because of the language. I cannot speak about my culture or teach in my culture. Instead I teach about someone elses culture, or teach someone elses language - Mr. Mattias

Mr. Mattias uttalande belyser även de svårigheter som uppstår i de dagliga undervisningssituationerna när elever och lärare inte talar samma språk. Det kan leda till både språkliga missuppfattningar som försvårar för eleverna när det kommer till deras möjligheter att lära sig kursinnehållet, samt ge problem i relationen mellan lärare och elev om de inte kan kommunicera med varandra på ett lätt och ledigt sätt.

Även Mr. Fredrik konstaterade att det kan leda till svårigheter om inte elever och lärare har samma språkbakgrund, eftersom de kan fastna i problem som de inte kan förklara för varandra. "For a person who don't understand their native language, they are teaching them and especially the young ones they cannot translate it in any other way and it is like a language barrier for them. They will not be able to understand, it's going to be very hard to understand."

Denna språkbarriär som Mr. Fredrik talar om riskerar med andra ord att hindra, inte bara elevernas språkutveckling, utan även deras förståelse av innehållet i deras utbildning. I längden riskerar elever som har lärare som inte pratar samma språk som de själva gör att hamna efter i skolan, och i värsta fall gå miste om ett godkänt resultat på slutproven.

5.3 Utbildning i kombination med kulturellt bevarande

Utöver den trygghet och enkelhet som gemenskapen i byn tillhandahåller underlättar den skapandet av en plattform för både en språklig och en kulturell gemenskap. Många av respondenterna i studien pratar om de maya-indianer som skaffar sig en utbildning och lämnar byarna för att kunna skaffa sig ett jobb som matchar deras kvalifikationer. Det leder, menar de flesta av respondenterna, till att de även tappar sitt språk och sin kultur. En av lärarna delger sina egna erfarenheter från sin High School-tid, när han och hans klasskamrater med maya-ursprung blev retade för sitt språk och sin dialekt:

We had maya people here who don't want to speak their language because they are in town. Maybe it is for fear for other cultures to criticize them, or maybe they want to become more advanced than those in the village. Because I think they are ... I think it's because of pressure or influence in the community. I can remember when I went to High School the other ethnical groups to tease us. They would refer to us as people from back-a-bush (från djungeln, vår anmärkning), and I think that's why many would rather not speak their language so nobody will label them. I think that is why people who come here forget about their language and forget where they come from - Mr. Johannes

Utifall det som Mr. Johannes beskriver utgör en reflektion av det övriga beliziska samhällets syn på maya-indianerna och deras kultur är det inte svårt att förstå motiven till att försöka tona ner sitt kulturarv om eller när en lämnar byn. Samtidigt är det nyss nämnda uttalandet inte förenligt med Mr. Johannes tidigare uttalanden om att ingen kultur är mer värd än någon annan i det beliziska samhället, och att alla får samma möjlighet att ta plats och leva efter sina egna värderingar. Det går dock hand i hand med Miss. Johannas uttalande om att maya-elever i High School anpassar sitt språkbruk till creole snarare än engelska, vilket diskuterats i föregående avsnitt. Eftersom engelska är det enda officiella språket i Belize räknas creole till ett av minoritetsspråken, vilket tyder på att det finns en hierarki inom de inofficiella språken. Även rektorn konstaterar att eleverna som går vidare till High School tenderar att föredra creole framför mopan. Han anser även att denna språkliga utveckling kommer att leda till att kulturen i längden kommer att ta skada.

Language has a contributing factor to the cultural loss, number 1 I would say when children go to secondary school they don't want to speak their own language among peers in High School, so they use the Creole language - Mr. Markus

När det gäller själva bevarandet av kulturen och i vilken utsträckning som vidareutbildning kan hjälpa eller stjälpa en kulturell fortlevnad hade respondenterna blandade åsikter. Samtidigt som vissa respondenter uttryckte en tro på att mayakulturen skulle inneha en bestående och mer framstående position i det beliziska samhället, uttryckte andra en tro på det motsatta. Flera av de lärare som har en positiv tro på mayakulturens överlevnad lyfter fram framväxten av institutioner som har tydlig mayaprofilering för att visa på mayakulturens position.

They do have a lot of interest, especially now that here in Toledo they do have a High School that is called the Tumul K'in Centre of Learning in Blue Creek. They are teaching a lot about mayan traditions there. And a lot of them go to that High School to learn how to play music as well for example the harp and the marimba and also to learn more about their culture. It's a High School that enhance more of the culture of the maya. Both the Kekchi and Mopan maya, so it's a very good institution - Mr. Fredrik

Relevant att förtydliga kan vara att även den skolan är belägen i Toledodistriktet, vilket är det distrikt i Belize som är tydligast mayadominerat. Så, på samma gång som skolan kan medföra bättre förutsättningar för att mayakulturen ska bevaras som sådan, så kan även skolans profilering i kombination med dess geografiska belägenhet medföra att kulturens något marginaliserade position bevaras. Därutöver lyfts avsaknaden av praktiserandet av kulturen fram. Under intervjuerna och våra fältstudier upplevde vi något av en diskrepans och en slitning mellan att vilja ha kvar mayakulturen och dess traditioner men samtidigt kunna ha möjligheten att utvecklas. Många av deltagarna i studien framhöll traditionerna och värdena men menade näst intill att det fanns en motsättning mellan att utbilda sig och att leva kvar i det traditionella mayasamhället. Mr. Fredrik framhöll visserligen de ansträngningar som görs för att kunna kombinera vidareutbildning och kulturell fortlevnad, men konstaterade samtidigt att de flesta som utbildar sig väljer att inte komma tillbaka till livet i byn.

Sometimes, most of the time, students don't return to the village. Most of the time they will go to different avenues and they will not return back. They will go to different places, especially if they find work. They will live in the cities, the majority of them. The consequences will be that the community loses and that the students will not give back to their community and also the culture sometimes change because sometimes they will go and maybe marry a different set of people and say 'you know what, I'm no longer a maya person, I'm changed now' so they lose their identity as well and they will lose their language and lose their family as well, because they don't want to come and live here again – Mr. Fredrik

Även Mr. Robert lyfte fram de olika sidorna av samhällets utveckling, samt effekterna utvecklingen har på bevarandet av kulturen.

Change always has two sides. In educational terms change can broaden your knowledge, then you will see another way, therefore forgetting your culture. Change is good because you will have more opportunities, you will be able to advance and change your lifestyle, or life in general - Mr. Robert

Detta synsätt på den egna kulturen som något skrivet i sten, som stagnerat utan möjlighet till utveckling eller progression, tillsammans med ett samhällsklimat där mayakulturen har en lägre rang i hierarkin och blir diskriminerade för sitt ursprung, leder till att människor med maya-ursprung känner att de får välja mellan att bibehålla sin kultur eller en framtid som innefattar en annan karriärmöjlighet än att försörja sig som bonde.

The culture and history will still be there people will still pass it on but maybe the practices will not be there and may be forgotten. The world is changing so they don't want to stay back, they don't want to live in thatch houses again. Maybe in the future we will say 'This is what we used to do, this is how we used to live'. The root is still there, but it is not flourishing - Mr. Johannes

Bland de som är skeptiska till mayakulturens överlevnad lyfts teknologins intåg i samhället fram som en betydande faktor i de kulturella förändringar som sker i och med att samhället utvecklas och förändras. Mr. Robert till exempel, talar om hur den teknologiska utvecklingen i Belize, med tillgång till medier som representerar andra kulturer, och framför allt den västerländska, attraherar dagens ungdomar och därmed konkurrerar ut traditionella mayakulturella inslag.

There is an understanding between school and the parents to preserve the culture but technology opens people's minds and some people get educated and then they leave and come back 10 years later and they're changed - Mr. Robert

En övervägande del av respondenterna gav uttryck för att praktiserandet av kulturen allt mer har börjat försvinna, vilket dels syntes i att allt fler av byns yngre population valde att klä sig i modernare kläder framför de traditionella kläderna. På samma gång kunde vi konstatera att det tycktes finnas relativt få tillfällen då den mayakultur som respondenterna talade om de facto kom till uttryck.

Med flertalet kristna församlingar i byn utgjorde kyrkan och gudstjänsten en central del av livet i byn och en viktig mötesplats. Även om psalmerna, som tidigare nämnt, var översatta till mopan, så var de religiösa procedurerna enbart inriktade på kristendomen medan mer traditionell maya-tro lyste med sin frånvaro. Samtidigt syntes det kulturella generationsskiftet, med enbart ett fåtal äldre kvinnor som bar den traditionella blusen och kjolen, vilka utmärker mopan maya (fältanteckningar).

In terms of preserving our culture it is slowly fading away and if there is no effort to try to keep it probably it will vanish because education and technology, music, everything is just changing and they will never want to listen to the harp or the marimba music and they will never engage in rituals as we used to. Religion has a great impact in our culture. There are many other denominations that are trying to continuesly converting - Mr. Robert

Det som deltagarna i studien framhöll som den främsta anledningen till att de som utbildar sig vidare efter grundskolan tenderar att inte komma tillbaka till byn är bristen på kvalificerat arbete. De som har skaffat sig en akademisk examen har kort sagt inget att hämta i byn mer än sin familj, menar Mr. Johannes: "There are no jobs back in the village, the jobs are farming and maybe owning an own business. As soon as people have graduated they go out in search for jobs in the country but they usually come back. Not to work but to visit because they have their homes there, or their families." Det finns visserligen ett fåtal som återvänder, men de väljer i sådana fall att arbeta inom familjejordbruket snarare än att använda sig av sina akademiska

färdigheter (fältanteckningar). Merparten väljer dock att lämna livet i byn bakom sig, vilket leder både till att mayakulturen i stort tar skada i och med att de som lämnar byarna tenderar att släppa sin kultur och anpassa sig till det övriga samhället. Det leder även till att byarna töms på de som kanske skulle kunna göra stor nytta genom att utveckla byarna, så kallad brain-drain.

6. Analys

Analysen kommer att struktureras utefter Bernsteins begrepp *språklig kod* och *klassificering*, då det är utifrån dessa begrepp som analysen görs.

6.1 Språklig kod

Utifrån våra intervjuer och fältstudier tolkar vi det som att språket fyller en viktig och central funktion, både i den lokala byn och i det beliziska samhället. Att språkbruket skiftar beroende kontexten i vilket språket används (i eller utanför skolan) kan förklaras av språkets funktion som kulturbärare. Bernstein (1996/2000) menar att det finns olika språkliga koder som skapar förutsättningar för deltagande i olika kontexter. I maya-byn fungerar de olika språken på olika sätt, där mopan står för den kod som ger tillgång till samhällslivet i byn. I by-kontexten är mopan det utvecklade språket, som används i alla sammanhang förutom skolan. I det beliziska samhället är engelskan dominerande, och de som inte talar engelska i en vardaglig kontext befinner sig istället i en begränsad kod, där det blir svårt att delta i samhällskontexten. Skolan blir därför nyckeln till att kunna röra sig mellan de olika koderna och kontexterna för att delta i ett större sammanhang än det lilla samhället i byn. De olika språkens funktion blir därför två uppsättningar verktyg till ett möjligt deltagande i landet.

Skolan som har tydligare influenser av den forna kolonialmakten Storbritannien och västvärlden utgör den plattform som förbereder elever för att bli en "god belizisk medborgare" (jfr Woodbury Haug, 1998). Detta inkluderar bland annat engelskan, som i och med skolstart blir elevernas andraspråk, som baserat på våra fältstudier, inte används utanför skolkontexten. Detta fenomen belyser Mr. Roberts uttalande, ovan i texten, kring vilket språk som används mest i den dagliga kontexten och vilken relation både han och eleverna har till engelskan, att de enbart talar engelska i skolan och inte vid alla tillfällen. En annan möjlig förklaring till de skiftande språkbruken kan vara den att kontinuerlig användning av det nya språket är avgörande för språklärandet (jfr Baderamos Loskot, 2007). För att känna sig bekväm med ett andraspråk krävs det övning och tillfällen att prata i naturliga och bekväma sammanhang. Att situationen är den motsatta i byn där vi genomfört våra fältstudier kan därmed bidra med en förklaring till varför engelskkunskaperna hos såväl elever som lärare är såpass bristfälliga.

Därutöver menar vi att det även går att finna förklaring i att de flesta lärare har samma förstaspråk (mopan) som eleverna, och ibland använder sig av det i klassrummet, även om engelska är det språk som ska användas. Användandet av elevers förstaspråk kan vara både positivt och negativt (jfr Timor, 2012). Detta kan eventuellt förklaras genom det faktum att, på samma gång som ett gemensamt förstaspråk är ett användbart redskap när läraren vill förtydliga eller bättre förklara koncept som eleverna inte förstår, kan tryggheten i att veta att man kan

använda sitt förstaspråk utgöra ett hinder för eleverna att ta till vara på de tillfällen av språkinläring som skolan medför och därmed försämra utsikterna för att eleverna ska uppnå en språklig nivå som gör det möjligt för dem att faktiskt 'bli en del av Belize'. Samtidigt som de språkliga koderna i engelskan skapar en möjlighet till deltagande i det beliziska samhället så föds också risken att banden till byn kapas. Behovet av språket som en möjlighet till deltagande och en kod för att ta del av del av det samhälleliga livet i både den egna byn och i Belize som land kan kopplas till Brice Heaths (2012) resonemang kring språket som den främsta bäraren av etiska och moraliska koder. I kombination med Ochs (1993) studie som konstaterar att flerspråkighet i olika kontexter hos barn kan leda till negativa konsekvenser, innebär dessa dubbla språkkontexter med olika språkliga koder och tillhörigheter en risk att såväl eleverna i skolan som invånarna i maya-byarna i stort får svårigheter att känna en tydlig samhörighet mellan sina olika identiteter.

For a person who don't understand their native language, they are teaching them and especially the young ones they cannot translate it in any other way and it is like a language barrier for them. They will not be able to understand, it's going to be very hard to understand - Mr. Fredrik

Det finns en risk för "språklig imperialism" när engelskan dominerar som undervisningsspråk (jfr McKay, 2002; Bourdieu, 1991). I Belize har engelskan redan en särställning som officiellt språk trots att enbart en liten minoritet faktiskt pratar engelska som modersmål (jfr Balderamos Loskot, 2007). Det innebär dessutom att engelskan är det språk som blir den enda möjliga vägen till ett deltagande i samhället utanför maya-byarna, och bidrar till vad Ochs menar är negativa effekter av flerspråkighet, en känsla av att det egna språket inte har samma värde som det språk som gäller för officiella sammanhang. I maya-byarna i Belize speglar dessa resonemang verkligheten, vilket även belyses av respondenternas uttalanden:

Language has a contributing factor to the cultural loss, number one, I would say when children go to secondary school they don't want to speak their own language among peers in High School, so they use the creole language - Mr. Markus

Det egna språket och hemkulturen blir mindre användbart än de andra kulturerna i den större samhällskontexten, vilket innebär att de som utbildar sig vidare lägger sig till med nya vanor och språkbruk. I värsta fall får de även skämmas för sitt ursprung och sitt språk, något som Mr. Johannes haft erfarenheter av när han och hans klasskamrater blev kallade för "people from the back-a-bush".

Det varierande användandet av engelskan är möjligt att förklara genom att peka på språkets beroendeställning till dess kontext. Engelskan används mer frekvent i kontexter och sammanhang där det fyller en funktion (jfr Woodbury Haug, 1998; Kachru, 1992). Därutöver utgör engelskan i många fall ett spår av den forna kolonialmakten, vilket knyter språket till de

kontexter vilka har koppling till den forna kolonialmakten. I Belize, som är en före detta brittisk koloni, finns en viss koppling mellan graden av engelska och kopplingen till 'det stora samhället', vars institutioner såsom skolan, präglas av brittisk tradition. Medan engelskan i skolan fyller funktionen som språk för lärande och har en tydligare koppling till det beliziska samhället, så fyller det inte någon funktion i resten av vardagslivet i byn (jfr Kachru, 1992). Under vår tid i byn var det inte bara möjligt att observera språkets relation till dess kontext, utan även språkets olika funktioner. Språket fyller inte bara funktionen skapa och hålla ihop den aktuella kontexten, utan innehar även funktionen som socialt kontrakt (jfr Allwood, 1995). Just funktionen som socialt kitt var tydligt i byn, då alla talade mopan med varandra i alla sammanhang förutom i skolan, eller med oss utländska besökare. Här blev skillnaderna mellan de språkliga koderna tydliga, och språkens skiftande roller som begränsad och utvecklad kod beroende på kontext framträdde (jfr Bernstein, 1996/2000).

Vår tolkning är att språkets funktion är att hålla ihop lokalsamhället (Bernstein, 1996/2000; Allwood, 1995). I San José tycks det vara som att språket är den del av mayakulturen som fortfarande är relativt intakt, trots samhällsutvecklingen. Att mopan fortfarande är det dominerande språket i byn möjliggör för traditioner att muntligt föras vidare mellan generationer, samt bibehålla kulturella band mellan generationer, i byn. På samma gång utgör även mopan-språkets dominans ytterligare ett eventuellt hinder för språkinläringen i engelska, då engelskan blir mer eller mindre oanvändbar i byn, men högst användbart om man flyttar till staden för vidare studier. Att flera av uppsatsens respondenter uttrycker att de som lämnar byn också lämnar sitt språk och sin kultur indikerar att språket har den primära positionen som kulturbärare, och att de språkliga koderna i det beliziska samhället är i allra högsta grad kontextbaserade. Vidare gör vi även tolkningen att språkets funktion är själva bevarandet av mayakulturen (jfr Jiang, 2000).

Med läraren som enda kunskapsförmedlare blir innehållet helt beroende av lärarens pedagogiska preferenser och kunskaper som stundvis kan vara bristfälliga. Då de flesta av skolans lärare har samma kulturella bakgrund som eleverna är det möjligt att utforma innehållet på ett sätt som möjliggör för eleverna att identifiera sig med det. Detta skedde främst genom exemplifieringar med lokal anknytning. Vad vi samtidigt upptäckte var att lärarens bristande kunskaper innebär det dock ett problem, både vad gäller elevernas möjlighet och förmågor att ifrågasätta och nyansera de kunskaper de får samt vad gäller lärarnas bristande kunskaper. Bilderna (se bild 1 & 2) visar tydligt på att såväl lärare som elever har svårt att hantera det engelska språket, vilket i längden innebär att eleverna får med sig undermåliga eller i värsta fall felaktiga kunskaper till livet eller vidare utbildningar. Även om det officiella språket är engelska pratar merparten av den beliziska befolkningen creole, vilket i förlängningen påverkar det engelska språkbruket och kan till viss del antagligen förklara bristerna i lärarnas språkkunskaper (jfr Balderamos Loskot, 2007). Detta var även ett faktum som vi kunde observera under vår tid i byn, och något som återspeglas av nivån på engelskan i vissa av de citat som utgör resultatet till denna uppsats.

Ytterligare ett led i problematiken kring det utanförskap som skapas av att inte kunna del av samhällslivet på samma villkor som den övriga befolkningen på grund av bristande språkkunskaper är möjligheterna till skolgång. Under våra veckor i byn märkte vi att det fanns barn som inte går färdigt sin skolgång, trots att det är obligatoriskt. Respondenterna menade att det dels beror på finansiella svårigheter, där många familjer är stora och kostnaderna förr att hålla alla sina barn i skolan blir för stora jämfört med vad barnen kan bidra med genom att arbeta. Dels beror det även på att skolan blir en ovan miljö, som barnen har svårt att anpassa sig till.

Mr. Fredrik: Also in primary school we have quite a few that drop out as well.

Julia: Don't you have to go?

Mr. Fredrik: Well, it's mandatory, but still some people still find a way to take their children out of primary school, so some will leave before the age of 14. Some villages in Toledo do not have a preschool, the first day of school [the children] are already in Infant 1 and do not have any background of what a school is and it will be the first day they will hold in a pencil

Mr. Fredriks uttalande går även att koppla till det faktum att den första dagen i skolan blir för vissa barn den första kontakten med det engelska språket. Det finns dock inte utrymme för specialpedagogik eller extraundervisning för de elever som har svårt för skolan, istället förväntas de anpassa sig.

Denna problematik med olika utbildningsmöjligheter kan också förklaras av kopplingen mellan resursfördelning och klasstillhörighet vilken tydligt återfinns i den beliziska kontexten där mayafolket är underrepresenterade inom politiken och har svårt att ta del i den ekonomiska utvecklingen, ofta på grund av bristande utbildning. Språkkunskaper, klasstillhörighet och utbildningsmöjligheter går här hand i hand, och påverkar mayafolkets utveckling negativt, genom att inte ge dem samma möjligheter och resurser som andra delar av landet. Även Miss. Johanna belyser problematiken med låga familjeinkomster och höga skolutgifter i sitt uttalande nedan:

I think that our culture is moving but the only hindrance might be financial with families not having enough income to sustain the family and that might hinder them from sending their kids to school for further studies

Även om utbildningen är gratis på pappret i Belize uppstår kostnader för att ha sitt barn i skolan. Elever måste ha skolmaterial, uniformer, pengar till mat och i vissa fall pengar till skolbussen. Dessa kostnader leder till att vissa familjer tar sina barn ur skolan innan de tagit sin examen, vilket leder till sämre möjligheter till bättre förutsättningar än sina föräldrar i livet.

6.2 Klassificering

Det finns en tydlig skillnad i de kunskaper som tillämpas i byn, som går att särskilja i två kategorier, den akademiska skolkunskapen och de vardagliga kunskaperna som utgör deras kulturella bakgrund; musik, språk, bondesamhället och praktiker.

Lärarna menade även unisont att det ingår i deras uppdrag som pedagoger att föra kulturella kunskaper och värderingar vidare: "I feel that there is a responsibility to pass on the culture even more so for educators because if we don't know where we come from, we don't know where we might go." - Mr. Robert. Samtidigt kunde ingen av dem förneka att det fanns en tydlig diskrepans mellan de kunskaper som gör sig gällande i byn respektive i det övriga samhället. De som utbildar sig vidare, och tar examen vid High School eller ytterligare högre utbildning tenderar att inte återvända till byn eftersom det inte finns några möjligheter att försörja sig utifrån de nya kompetenser som en tillförskaffat sig genom sin utbildning. Mr. Johannes belyser detta faktum genom sitt konstaterande att få väljer att återvända till byn efter att ha genomgått en högre utbildning.

There are no jobs back in the village, the jobs are farming and maybe owning an own business. As soon as people have graduated they go out in search for jobs in the country but they usually come back. Not to work but to visit because they have their homes there, or their families – Mr Johannes

Denna klassificering påverkar såväl utvecklingsmöjligheterna för individerna i mayasamhällena, samt synen på den egna kulturen gentemot det övriga samhället. Mr. Johannes uttalande speglar dock inte bara att de akademiska kunskaperna inte kan tillgodogöras i byn, utan även att de traditionella maya-kunskaperna och dess värden inte har någon plats i det övriga samhället. Har människor väl utbildat sig och fått se en möjlighet till ett annat liv så vänder de generellt inte tillbaka till byn och sitt ursprung: "The culture and history will still be there people will still pass it on but maybe the practices will not be there and may be forgotten. The world is changing so they don't want to stay back, they don't want to live in thatch houses again." Utifrån Mr. Johannes uttalande är det möjligt att applicera Bersteins (1996/2000) sätt att se på hur kunskaper klassificeras utifrån maktförhållanden i samhället, konstatera att mayakulturen lider av att uppfattas som gammaldags och bakåtsträvande av resten av det beliziska samhället. Det leder till den längtan att passa in i bland de andra som får maya-ungdomarna att inte vilja eller våga prata sitt eget språk när de börjar i High School, samt en strävan efter att modernisera sitt levnadssätt vad gäller kläder, musik, boende och yrkesmöjligheter. Känslan av att den egna kulturen är omodern leder också till en olycklig *braindrain* där de välutbildade ungdomarna lämnar byarna för en annan framtid med fler möjligheter, medan de som blir kvar uppfattas av resten av samhället som outvecklade och gammalmodiga. Dessa faktorer kombinerade innebär just det kulturella sönderfall som lärarna oroar sig över.

Med en kultur som mer och mer blir beroende av att det traditionella språket bevaras kan få svårt att överleva i ett såpass mångkulturellt samhälle där ett språk (engelskan) så tydligt erhåller status som officiellt språk. Med fler som utbildar sig har den sociala mobiliteten ökat, vilket också luckrar upp de kulturella arven vilket gör det engelska språket och den kristna tron till de byggstenar som utgör den "nya kulturen" för många när de lämnar byn och flyttar till städerna.

Vår tolkning är att skolsystemet i Belize inte bidrar till en ökad kulturell medvetenhet, utan snarare till en kulturell förvirring (jfr Woodbury Haug, 1998). Även om lärarna gör vad de kan för att inkludera mayakulturen i undervisningen är innehållet ändå tydligt färgat av en annan kultur, och presenteras på ett annat språk än deras förstaspråk. Detta leder i slutändan till ett kulturellt sönderfall och än mer framträdande dikotomt förhållande i samhället. Det belyses av Mr. Robert uttalande kring att utveckling och förändring har två sidor:

Change always has two sides. In educational terms change can broaden your knowledge, then you will see another way, therefore forgetting your culture. Change is good because you will have more opportunities, you will be able to advance and change your lifestyle, or life in general.

Enligt Bernsteins (1996/2000) teori utgör denna dikotoma uppdelning av personlig och kulturell utveckling ett typexempel på *klassificeringsprincipen*. Vi menar att den tydliga uppdelningen mellan bevarandet av den egna kulturen och personlig stagnation står i kontrast mot personlig utveckling på bekostnad av kulturellt förfall där den person som vill utbilda sig och kanske lämna byn blir likvärdig med att förlora sin kulturella identitet blir ett problematiskt förhållningssätt till både samhället i stort och den egna kulturen och byn. Detta sätt att dela upp möjliga livsval påverkas sannolikt av synen på mayakulturen av det övriga samhället, som leder till en känsla av "vi-och-dom".

Mr. Fredrik förklarar detta fenomen:

Sometimes, most of the time, students don't return to the village. Most of the time they will go to different avenues and they will not return back. They will go to different places, especially if they find work. They will live in the cities, the majority of them. The consequences will be that the community loses and that the students will not give back to their community and also the culture sometimes change because sometimes they will go and maybe marry a different set of people and say 'you know what, I'm no longer a maya person, I'm changed now' so they lose their identity as well and they will lose their language and lose their family as well, because they don't want to come and live here again.

Mr. Fredriks uttalande belyser inte enbart det dikotoma förhållande som präglar kulturer genom en klassificering grundat på vilka värden som gäller i samhället (jfr Bernstein, 1996/2000). Dess värden uppkommer utifrån en kulturell imperialism (jfr McKay, 2002), och i den beliziska kontexten grundar sig detta i den uppfattning om mayakulturen som outvecklad och gammalmodig som vi diskuterat tidigare. Mr. Fredrik talar också om det han kallar för "intermarriage", vilket innebär att äktenskap allt oftare sker över de kulturella gränserna i Belize. Detta leder till problem i såväl skola som samhälle, då undervisningen i den beliziska skolan bygger på enhetliga kulturer snarare än den smältdegel av kulturella influenser som uppstår när kulturer möts och enas (jfr Woodbury Haug, 1998).

Det bör betonas att den problematik med en monokulturell läroplan i ett mångkulturellt klassrum och samhälle som vi belyst i vår studie inte är unikt för enbart det beliziska samhället. Samma problematik går att bland annat att återfinna inom den svenska skolan där det många gånger uppstår svårigheter att kombinera de nationella läroplanerna med elevers kulturella bakgrund på ett sätt som gör det möjligt för eleven att identifiera sig med innehållet. Vikten av att möta elevens kulturella bakgrund i undervisningsituationen är något som inte bara syntes tydligt i våra fältstudier och intervjuer utan som även går att återfinna i svensk skolforskning där man pekar på kopplingen mellan ett undervisningsinnehåll som eleverna kan relatera till och framgång i skolan. (jfr SOU 1996:143; Hultinger & Walletin, 1996). Samtidigt belyser vår studie även den språkliga aspekten, med ett språkbruk som behärskas av såväl lärare som elever på en bristfällig nivå. Med andra ord ytterligare en aspekt av språkbruket i skolan som vi upplever inte är alltför förekommande i den svenska skoldebatten.

7. Slutdiskussion

I detta avsnitt kommer vi inleda med att redogöra för studiens syfte. Därefter belyses de kunskapsluckor som denna studie har kommit att fylla, samt studiens vetenskapliga relevans. Slutligen kommer vi att diskutera studiens slutsatser, både fristående och i relation till tidigare forskning.

Studiens syfte har varit att undersöka lärares upplevelser av hur relationen mellan språk och kulturell identitet ser ut i olika kontexter i det beliziska samhället. Vi har även haft för avsikt att göra en ansats till att förklara de bägge språkens (mopan och engelska) relation och syfte i såväl maya-byn som i den större samhällskontexten. Vi har även ämnat undersöka i vilken utsträckning det engelska språkets särställning i Belize påverkar maya-elevs möjligheter till vidareutbildning, och vilka följder det kan ha för maya-samhällets fortlevnad och utveckling.

Tidigare forskning har belyst språkets betydelse för kulturer, samt hur engelskan i många fall har kommit att påverka traditionella kulturer negativt. Ochs (1993) pekar på det faktum att olika språk rymmer olika traditioner, värderingar och ideal, vilket gör att kontexter av flerspråkighet kan bidra med uppluckrande av kulturer samt en kulturell förvirring hos

individen. Utöver att kulturer riskerar att försvinna kan flerspråkigheten resultera i att banden mellan olika generationer inom samma kultur kan försvagas. Dessutom påverkar samhällets tolerans eller intolerans gentemot olika kulturer utformandet av den sociala stratifikationen. Belize som tydligt färgas av sitt brittiska kolonialarv har kontinuerligt sedan självständigheten 1981 haft uppenbara svårigheter att ge utrymme till de kulturer som uppkommit och bevarats under kolonialtiden. Detta syns tydligt inom skolsystemet, vilket illustrerar ett försök till nationalkänsla, men tar mycket lite hänsyn till elevers kulturella bakgrund. Liksom många andra utvecklingsländer är just kulturell bakgrund något som påverkar elevers akademiska framgångar, vilket i Belize tycks drabba de med mayabakgrund hårdast.

Det som saknas inom språk- och utbildningssociologisk forskning är empiriska studier utomlands, främst i en utvecklingskontext. I den beliziska kontexten har kulturell identifikation utretts i flertalet studier, men vad utbildningen och det engelska språkets särställning som enda officiella språk skapar möjligheter och begränsningar har lämnats orört. Studien bidrar därför inte bara med empiri inhämtat i utlandet, utan är även ett bidrag till utbildningsforskningen. Genom att studien är baserad på såväl intervjuer som fältstudier har vi kunnat belysa hur skiftande språkbruk i skolan respektive övriga samhällsinstanser påverkar den kulturella identiteten. Genom intervjuerna med lärare har studien kunnat visa på hur kulturell bakgrund inte har någon naturlig plats i klassrummet, även om man hävdar att det går att finna i den officiella styrdokumentet för skolan.

Studiens relevans ligger i inslagen av flerspråkighet och elevers kulturella bakgrund. Lärarnas egna erfarenheter som grundar sig dels i att de är maya-indianer och har växt upp med samma språk och svårigheter i skolan och resten av samhället som sina elever, och dels i att de har tagit sig igenom hela det beliziska utbildningssystemet för att sedan återvända till byn skapar ett underlag för en välgrundad analys. Att vi spenderat 20 dagar i samhället har gett oss möjlighet att återge en rik beskrivning av samhället och dess kulturella liv ger också studien relevans, då det kompletterar de intervjuer vi genomfört. En av de tydligaste och kanske viktigaste slutsatserna som är möjliga att dra är språkets roll som kulturbärare och kulturbevarare i ett mångkulturellt samhälle. I studiens empiriska material syns tydligt hur språket används som ett sätt att bevara det hotade kulturarvet. När traditionell klädsel och traditioner börjar att försvinna blir språket än viktigare att bevara. Ytterligare en aspekt av språket som framkom i bearbetandet av studiens empiriska material var hur det både kan verka hjälpsamt och stölpande när läraren har samma förstaspråk som eleverna.

Därutöver kunde vi utifrån både intervjuer och fältstudier konstatera att mayafolket generellt har haft det svårare att göra sig hörda, på grund av strukturellt förtryck och ekonomiska orsaker. Dock kunde vi urskilja en vändande trend, med fler som utbildar sig och får möjlighet till en annan levnadsstandard. Detta möjliggör för mer positiva framtidsutsikter vad gäller utbildning och samhällsdeltagande för framtida generationer maya-indianer. Samtidigt finns det en andra sida av myntet, nämligen att de som utbildar sig flyttar från bysamhället, vilket medför

att den kunskap de förskansat sig inte återvänder till byn, något som i det långa loppet kan äventyra bevarandet av mayakulturen.

Tidigare forskning visar att det finns en tydlig koppling mellan språk och social identitet (Ochs, 1993), vilket även lärarna i vår studie menar är väl synligt i det beliziska samhället. Respondenterna gjorde alla en tydlig koppling mellan det egna språket mopan och identiteten maya-indian. De nämnde ett flertal aspekter av mayakulturen som viktiga för kulturens överlevnad, men alla återkom till vikten av ett eget språk. Den "språkliga imperialism" som McKey (2002) pratar om går att återfinna i Belize, där engelskan är det enda språk som kan leda till ett liv utanför byn och till någon annan försörjningsmöjlighet än jordbruk/hemmafru. Ochs (1993) argument kring att flerspråkighet kan leda till en känsla av distans gentemot de seder och bruk som råder i den egna kulturen stämmer också väl in i maya-samhället, där flera av respondenterna gav exempel på människor som flyttar in till städerna för att skaffa sig en utbildning eller jobb och sedan inte vill återvända till livet i byn. De menade även att ungdomar som läser på High School skäms för sin bakgrund och sitt språk, och väljer att prata engelska eller creole istället, vilket leder till ett kulturellt sönderfall. Det tyder också på den känsla av negativa associationer till den egna kulturen och det egna språket som Ochs (ibid) talar om.

Buchmann & Hannums studie konstaterar att det är tillförsel av de mest basala skolmaterialen som har störst möjlighet att ha en positiv påverkan för ett gott resultat hos skolelever i utvecklingsländer med för lite resurser. Som vi diskuterat tidigare präglas skolan i byn av dålig tillgång till material, och bristande kunskaper i det engelska språket hos lärarkåren, något som också påverkar hur eleverna lyckas i skolan. Buchmann & Hannum konstaterar även vidare att "culturally specific measures of class have found significant effects of family class status on students' mathematics and language achievement" (2001, s. 82f). Den ekonomiska aspekten är något som tydligt påverkar mayafolkets möjligheter till utbildning. Med begränsade inkomster och många munnar att mätta tvingas många skolelever att sluta skolan, vissa redan i förskolan (jfr United States Department of Labor's Bureau of International Labour Affairs, 2013; Utrikesdepartementet, 2004).

Bernsteins (1996/2000) begrepp språklig kod och klassificering, och de dikotomier som de innebär var tydliga i livet i byn. Det finns en definitiv uppdelning mellan vad som anses vara maya och vad som tillhör resten av samhället. Det egna språket, musiken, danserna, maten och jordbruket tillhör kunskaper som en mopan-maya måste behärska för att kunna delta i livet i byn. Engelska, goda betyg, utbildning och yrkeskunskaper utanför jordbruket ger tillträde till resten av samhället i Belize, men innebär samtidigt en fränkoppling från den egna kulturen per automatik. Det finns en tydlig motsättning mot att kunna vara en del av bägge världar på ett fullgott sätt, det gäller att välja sin identitet noggrant. De olika språkliga koderna har tydliga sammanhang och egenskaper som är tätt knutna till dem. Den språkliga koden hänger ihop med en uppsättning kunskaper och värden, vilket innebär att mayafolken i Belize behöver dubbla uppsättningar koder för att kunna ta del av det egna och det större samhället i landet, och vår studie visar att många väljer att endast delta i en kontext. Balderamos Loskots studie (2007)

som menar att mayafolket i Belize har svårt att ta del av samhällslivet i landet på grund av bristande språkkunskaper visade sig också stämma väl överens med de resultat vi kommit fram till. De avlägsna byarna slår i underläge från många håll, vilket märks väl i skolan. Bristande språkkunskaper hos både elever och lärare förstärks genom bristen på adekvata läromedel och resurser (jfr Buchmann & Hannum (2001))

Det finns dock en övergripande syn på utbildning och den utveckling av samhället det leder till som inte stämmer överens med den forskning som finns inom fältet. Överlag pekar forskningen på utbildning och utveckling som något positivt för ett samhälle. Respondenterna i vår studie menade dock att utveckling för dem visserligen var positiv i och med en ökad levnadsstandard, men samtidigt negativ då det leder till att deras kultur sakta vittrar sönder. Detta något negativa sätt att se på utveckling ställs i kontrast med det argument som förs fram av Buchmann & Hannum: "as societies develop, urbanization, mass communication, and industrialization should lead to greater social openness" (2001, s. 89). Deras argument i sig är inte felaktigt, utan är snarare väl överensstämmande och applicerbar på situationen i det stora samhället Belize. För mayafolket upplevs det dock som en negativ utveckling som även innebär ett förfall av deras kultur som ett pris att betala för att kunna ta del av de andra fördelar som kommer med att samhället utvecklas.

8. Pedagogiska implikationer

Nedan diskuteras de eventuella implikationer som resultatet av vår studie har för såväl skolan som elever och lärare. Den eventuella påverkan som det kan ha på det beliziska samhället i stort kommenteras också.

Att elevernas enda kontakt med det engelska språket sker genom en lärarkår som inte alltid själva har adekvata kunskaper blir problematiskt för såväl eleverna själva som för samhället i stort. Dels kan de inte delta i samhället på samma villkor som resten av befolkningen, och dels löper samhället en risk att stagnera om det finns kunskapsluckor i befolkningen. Om undervisningen ska fortsätta bedrivas på engelska finns det ett behov att både fortbildning och kontroll av lärarna, för att se till att deras undervisning håller en tillräcklig nivå. Vi kan även konstatera att undervisningsmetoderna behöver uppdateras för att ge eleverna det stöd de behöver som andraspråkselever.

I och med att majoriteten av lärarna på skolan i byn själva talar mopan som modersmål och är väl invigda i de språkliga koder och kunskaper som eleverna har med sig när de kommer till skolan finns en risk att elevernas engelska-inlärning påverkas negativt. Det går att anta att eleverna hade varit tvungna att prestera bättre i en situation där läraren enbart kan kommunicera med dem på engelska, då de inte hade kunnat ha den fallskärm som det faktiskt innebär att kunna kommunicera med sin lärare på det språk de själva är bekväma med. Vi upplevde att lärarna, på samma sätt som vi upplever här hemma i Sverige, vill sina elevers bästa och därför tar till mopan för att kunna hjälpa dem 'på traven' när de stöter på svårigheter.

En begränsad tillgång till uppdaterad information, både i tryckt och elektroniskt format, gör att faktakunskapen kan bli snedvriden och felaktig. Något som påverkar lärarnas möjligheter att förbereda eleverna inför vidare utbildning och ett aktivt samhällsdeltagande. Med en obefintlig internetåtkomst elimineras även möjligheterna till ett kontaktskapande till omvärlden och till de familjemedlemmar som lämnat byn för vidare studier eller arbete. Möjligheten till en aktiv kunskapsöverföring är således obefintlig. Med en situation där tillgången till läroböcker dessutom är undermålig blir allt undervisningsinnehåll helt beroende av lärarnas egna kunskaper som stundvis kan vara bristfälliga, där bristande språkkunskaper tycks vara det som har störst skadeverkan inte bara för eleven i sig utan även för den kultur som eleven härstammar ifrån. Detta belyser som tidigare nämnt behoven av både språklig fortbildning för lärarna och en förbättrad tillgång till uppdaterad information.

Den uppdelning som skapas mellan kunskaper som är giltiga i byn och kunskaper som gäller i resten av samhället bidrar även till en brain-drain. De elever som gör bra ifrån sig och lyckas klara sig igenom High School tenderar att inte återvända till byn, utan väljer att leva i städer i andra delar av landet. I förlängningen finns en risk att det leder till en förstärkt uppdelning mellan landsbygd och stad, och även minskad motivation för de som blir kvar i byarna att vilja utbilda sig. Om enbart de som inte klarat av sin utbildning blir kvar och bedriver jordbruk för att försörja sig finns en risk att skolan spelar ut sin roll för de som utgör samhället i byarna. För dem blir jordbruk deras enda försörjningsmöjlighet, och risken finns att skolan kan komma att ses som ett hinder för barnen att hjälpa till att bidra till familjens hushåll om de ska sitta i en skolbänk i ett antal år utan att det leder till mer än en grundskoleexamen och ett fortsatt arbete på fälten. Som lärarstudenter har vi alltid antagit att utbildning leder till utveckling och ökat välbefinnande, och att det alltid funnits ett värde i det. Denna studie har dock fått oss att fundera över vad utbildning och utveckling kan få för konsekvenser, både vad gäller kulturella särdrag och samhällslig fortlevnad. Det koloniala arvet och den västerländska imperialism som präglar världen idag blir tydlig i maya-samhället, där ungdomar inte längre vill leva det traditionella livet i byn utan väljer bort sitt språk, sina seder och traditioner, och sina familjer för att ta del av det moderna samhället som grundar sig på en västerländsk tanke om utveckling och vad som utgör ett gott liv. Utbildning och det engelska språket är nyckeln till ett deltagande i detta samhälle, och i kombination med Belizes koloniala arv och historiska förtryck av mayafolket leder det visserligen till utveckling, men på bekostnad av den kulturella mångfalden.

9. Referenser:

- Allwood, J. (1995). Language communication and social activity. *Special Session on Activity Theory. Proceedings of the XI Vth Scandinavian Conference of Linguistics and the VIII th Conference of Nordic and General Linguistics. Gothenburg Papers in Theoretical Linguistics* 73, pp. 17-39.
- Balderamos Loskot, L. (2007). *Literacy Practices and Strategies of Communication of The Mopan Maya of Belize: A Rhetorical Analysis* (Doctoral Thesis) Las Cruces: New Mexico University.
- Bernstein, B. (1996/2000). *Pedagogy, symbolic control and identity*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Brice Heath, S. (2012). *Words at Work and Play - Three Decades in Family and Community Life*. Cambridge: Cambridge University Press
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity in association with Basil Blackwell.
- Buchmann, C & Hannum, E. (2001). Education and Stratification in Developing Countries: A Review of Theories and Research. *Annual Review of Sociology*, 27, 77-102.
- Creswell & Miller. (2000). Determining Validity in Qualitative Inquiry. *Theory into Practice*, 39, 124-130.
- Ekengren, A-M. & Hinnfors, J. (2012). *Uppsatshandbok – Hur du lyckas med din uppsats*. Lund: Studentlitteratur
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wägnerud, L. (2012). *Metodpraktikan – Konsten att Studera Samhälle, Individ och Marknad*, Fjärde Upplagen. Stockholm: Norstedts Juridik
- Haug, S. W. (1998). Ethnicity and Ethnically “Mixed” Identity in Belize: A Study of Primary School-Age Children. *Anthropology & education quarterly*, 29(1), 44-67.
- Huberman, A. M., & Miles, M. B. (1983). Drawing valid meaning from qualitative data: Some techniques of data reduction and display. *Quality & Quantity*, 17(4), 281-339.
- Huberman, A. M., & Miles, M. B. (1984). Drawing valid meaning from qualitative data: Towards a shared craft. *Educational Researcher* 13, 20-30.
- Hultinger, E-S., Wallentin, C. (1996). *Den mångkulturella skolan*. Lund: Studentlitteratur
- Gilje, N. & Grimen, H. (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. (3. uppl.) Göteborg: Daidalos.
- Jiang, W. (2000). The relationship between culture and language. *ELT journal*, 54(4), 328-334.

Kachru, B. B. (Ed.). (1992). *The other tongue: English across cultures*. University of Illinois Press.

McKay, S. L. (2002). *Teaching English as an International Language*. Oxford: Oxford University Press.

Ochs, E. (1993). Constructing social identity: A language socialization perspective. *Research on language and Social Interaction*, 26(3), 287-306.

Ramos, A (2015, 24 april) Maya Triumphant!. *Amandala*. Hämtad 150502, från <http://amandala.com.bz/news/maya-triumphant/>

SOU 1996:143. *Krock eller möte - Om den mångkulturella skolan*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

Timor, T. (2012). Use of the Mother Tongue in Teaching a Foreign Language. *Language Education in Asia*. (3)1, 7-17.

UNESCO (2010/2011). World Data on Education - Belize, 7th edition. Hämtad 141023 från http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Publications/WDE/2010/pdf-versions/Belize.pdf

United States Department of Labor's Bureau of International Labor Affairs. (2013). Findings on the Worst Forms of Child Labor - Belize. Hämtad 141023 från <http://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/findings/2013TDA/belize.pdf>

Utrikesdepartementet. (2004). *Mänskliga rättigheter i Belize 2004*. Hämtad 150502 från http://www.manskligarattigheter.se/dm3/file_archive/050120/8b9cae7a32b41f0ec2c4d6a406b0f7c6/belize_04.pdf

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer – inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 150503 från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Bilaga 1. Observationsschema: Språk

Tillfälle, utsträckning	Engelska	Mopan
Skola	<p>Lärarna använder sig till största delen av tiden av engelska, utom när ett begrepp eller koncept behöver förklaras vidare.</p> <p>Eleverna ställer till stor del frågor till lärarna på engelska.</p>	<p>Eleverna pratar mopan sinsemellan.</p> <p>Eleverna ställer ibland frågor till lärarna på mopan.</p> <p>Eleverna pratar mopan med lärarna på raster.</p>
Hemmet	Engelska används enbart om familjen består av parter från olika bakgrunder, och de därmed inte pratar samma språk.	Mopan är det språk som talas hemma.
Kyrkan	Någon enstaka psalm förekom på engelska.	Psalmbok översatt till mopan, och gudstjänsterna hålls på mopan.
Arbete	Engelska förekommer enbart i skolan, och om en tar arbete utanför byn där resten av kollegiet inte pratar samma språk som en själv.	I byn sker all kommunikation mellan mopan-maya på mopan.
Barn till barn	Engelska förekommer inte.	Mopan är det språk barnen behärskar fram till skolåldern.
Vuxen till barn, och omvänt	Engelska enbart i kontakten	Mopan är modersmålet och dominerar därför

	mellan lärare och elev.	kommunikationen.
Vuxen till vuxen	Engelska används enbart om bägge parterna inte pratar mopan.	Mopan är modersmålet och dominerar därför kommunikationen.

Bilaga 2. Observationsschema: Praktiker

Mötesplatser, hur	Ritualer	Mat	Kläder
Skolan	Starkt religiös kontext, präglas av kolonialarv och det nationsbyggande som nu pågår.		Både elever och lärare bär uniform till skolan. Vissa barn har inte råd med skoluniform, men får lov att gå i alla fall.
Hemmet	Präglas av ett starkt identitetsuttryck där maya-identiteten styr det dagliga livet. Tydlig uppdelning av manligt och kvinnligt.	Tortilla: majsodling, majsquav i byn, bakande på traditionell ku'lam (spis) Lokala råvaror från egna odlingar och jungeln.	Kvinnor bär kjol och blus eller klänning och har långt, uppsatt hår. Olika frisyrier för olika åldrar. Män bär slitstarka, praktiska arbetskläder. Byxor, skjorta och stövlar.
Kyrkan	Utpräglad kristendom, ofta med frikyrkliga inslag. Skolan alltjämt		

	katolsk. Kyrkan tydligt socialt kitt.		
Arbete	Traditionell patriarkalisk uppdelning, män arbetar på fälten och kvinnor med hushållet.	Majs och kakao utgör de största stapelvarorna. Majs odlas för det egna hushållet. Kakao är den största inkomstbringaren och är en traditionell gröda för mayafolk i hela Centralamerika.	
Musik	Marimba och harpa. Spelas av män, danser utförs av både män och kvinnor. Har tydlig religiös koppling till gammal maya-tro, och framhålls som kulturellt viktig.		

Bilaga 3. Observationsschema: Identiteter

Uttryck	Lärare	Skola	Hemmet	Generationer
Kläder	Lärarna bär, precis som eleverna uniform i skolan. Männen	Eleverna bär uniform, killar bär skjorta och byxor, flickorna bär kjol och	Tydlig uppdelning mellan manligt och kvinnligt, dvs byxor och	Det finns en tydlig skillnad i stil mellan generationerna

	<p>har skjorta och byxor, och kvinnorna blus och kjol.</p>	<p>blus.</p> <p>De som inte har råd med uniform får lova att gå ändå.</p> <p>Långt ifrån alla bär skor.</p>	<p>kjol.</p>	<p>hos kvinnorna.</p> <p>De äldsta kvinnorna bär traditionellt broderad blus och kjol. Medelålders kvinnor bär klänning som täcker axlar och knän.</p> <p>Yngre kvinnor och flickor bär kortare kjolar och t-shirt eller linne till.</p>
Språk	<p>Lärarna talar mopan på hemmaplan och engelska i skolan.</p>	<p>I skolan ska engelska vara det enda språket som gäller.</p> <p>Mopan pratas dock mellan kompisar och utanför klassrummet.</p> <p>Tydlig uppdelning mellan officiellt och inofficiellt.</p>	<p>Generellt pratas enbart mopan hemma.</p> <p>Det finns dock blandäktenskap mellan kulturer där engelska fungerar som den gemensamma nämnaren. Dessa blandäktenskap tenderar dock att återfinnas i städerna snarare</p>	

			än i byarna.	
Utbildning	Lärarna har alla en lärarexamen, vilket innebär att de har under något skede i livet bott utanför byn.	Ca 90 % av eleverna klarar PSE och går vidare till High School/Community College. Av dessa klarar ca 40 % av att ta examen.	De som lever kvar i byn har generellt endast examen från grundskolan, utöver lärarna.	Allt fler flickor läser vidare, för bara 10-15 år sedan förväntades kvinnor gifta sig efter grundskolan. Allt fler ser värdet i en utbildning, och därmed anser fler familjer att det är viktigt att skicka sina barn till vidare studier.
Yrke/framtid	Lärarna känner ett ansvar för att se till att kulturen lever vidare. Läraryrket är det enda egentliga yrket som finns för de med högre utbildning i byn.	Som visats ovan klarar inte ens hälften av de med grundskoleexamen högre studier. De som hoppar av blir kvar i byn, och försörjer sig som bönder. De som klarar High School kommer genrellt inte tillbaka till	Hemmet sköts till största delen av kvinnor, vilket innebär att oavsett om du klarar av High School eller inte så kommer du förväntas att ta hand om barn och hem som kvinna. Det innebär dubbelt arbete om du har ett	Fler vill utbilda sig och göra något annat än att "bara vara bonde". Unga flickor vill gifta sig med någon med utbildning snarare än en bonde, eftersom det skulle innebära ett enklare och

		byn.	yrke utanför hemmet.	bekvämare liv.
--	--	------	-------------------------	----------------

Bilaga 4. Observationsschema: Lärares upplevelser

Vad förmedlas och hur?	Den egna rollen	Värdeförmedling
Undervisning	Värdet av mopan-kulturen och dess betydelse framhålls även i rollen som lärare.	Lärarna upplever att det är deras skyldighet och uppdrag att föra kulturen vidare. Tydligt kristen profilering som genomsyrar hela undervisningen i och med att skolan drivs av den katolska kyrkan.
Läromedel	Böcker finns men lärarna får till stor del tillverka material själva. En hel del kopieras upp, och planscher för presentationer och information görs av lärarna själva och sätts upp på väggarna.	Mycket tydligt fokus på Belize som enhetlig och multikulturell nation. Olika exempel från olika kulturer inom landet framhävs.
Läroplan	Till stor del öppet för egna tolkningar och värderingar inom byn, där de verkar stundtals tolka läroplanen lite som det passar dem.	Återigen ligger fokus på värdet av en multikulturell nation där alla vet om och respekterar varandras existens och värden.
Klassrumsklimat	Auktoritär lärarroll, med katederundervisning. Eleverna kallar lärarna för	Den egna mayakulturen används ofta för att förklara och exemplifiera det innehåll som behandlas.

	<p>Sir/Miss.</p> <p>Lärarna kallar eleverna för Boys/Girls.</p>	<p>Nationsbyggande ideologi, där vikten av att vara en belizisk medborgare framhävs.</p> <p>Det brittiska kolonialarvet ständigt närvarande i historien, och det ekonomiska band som fortfarande existerar.</p>
--	---	---

Bilaga 5. Intervjuguide

How old are you?

What subjects and years do you teach?

For how long have you been a teacher?

What is your educational background?

Do your parents have an education?

Where are you from (ie the village or the proximity)?

What language is your mother tongue?

Which language do you feel most comfortable using?

Which language do you use mostly in the classroom?

Do the children manage English as the medium of instruction?

Would you say that your cultural identity changes when you enter the classroom as a teacher?

Do you feel that there is an interest among the students to preserve contact with the mayan culture?

Would you say that your cultural background affects your teaching?

Are there any educational situations when it is easier/more difficult to give expression for the mayan culture?

Do you, as a teacher, feel a responsibility to pass on the mayan culture to the students?

To what extent do you feel that you can combine mayan traditions and values with the national policy documents for education?

Do you have close contact with the students' families?

Is it common that students stay/return to the village after finishing higher education? What do you think may be the causes and consequences?

Have you experienced any cultural clashes between different generations?

What do you think about the future position for mayan culture in the Belizian society?